

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет програмної інженерії та бізнесу

Кафедра публічного управління та підприємництва

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи

другий (магістерський)

(освітній ступінь)

на тему «Механізми забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні»

ХАІ.601.6-96пу1/2.22В.281.318-9/20-6 ПЗ

Виконав: здобувач 2 курсу групи № 6-96пу1/2

Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

(код та найменування)

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

(код та найменування)

Освітня програма: «Управління та адміністрування регіональних економічних систем»

(найменування)

Лящук В.М.

(прізвище й ініціали студента)

Керівник: Дегтяр А.О.

(прізвище й ініціали)

Рецензент: Майстро С.В.

(прізвище й ініціали)

Харків – 2022

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет програмної інженерії та бізнесу

(повне найменування)

Кафедра публічного управління та підприємництва

(повне найменування)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 281 – «Публічне управління та адміністрування»

(код та найменування)

Освітня програма «Управління та адміністрування регіональних економічних систем»

(найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В.Г. Ковальчук

(ініціали та прізвище)

«28» ж о в т н я 2021 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

Лящуку Володимиру Миколайовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Механізми забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні» Керівник кваліфікаційної роботи: Дегтяр А.О., д. наук держ. упр., професор затверджені наказом Університету від «26» ж о в т н я 2021 року № 1707-уч.

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи 08.02.2022 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: чинне законодавство, матеріали переддипломної практики, періодична література, інші джерела.

4. Зміст пояснювальної записки: Розглянути та дослідити теоретичні основи управління інноваційним розвитком регіону; проаналізувати сучасний стан механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні; запропонувати шляхи вдосконалення механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій.

Перелік графічного матеріалу: Презентація кваліфікаційної роботи в Power Point

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Основний	Дегтяр А.О., професор каф. 601	12.10.2021	08.02.2022

Нормоконтроль _____ Т.Ю.Можевенко «___» _____ 2022 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «28» жовтня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1.	Дослідження основних літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	12.10.2021 20.10.2021	виконано
2.	Розділ 1. Теоретичні основи управління інноваційним розвитком територій в Україні	21.10.2021- 04.11.2021	виконано
3.	Розділ 2. Сучасний стан механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні	05.11.2021 03.12.2021	виконано
4.	Розділ 3. Шляхи вдосконалення механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій	04.12.2021 05.01.2022	виконано
5.	Висновки	06.01.2022 11.01.2022	виконано
6.	Оформлення графічного матеріалу	12.01.2022 14.01.2022	виконано
7.	Оформлення пояснювальної записки	15.01.2022 01.02.2022	виконано
8.	Одержання відгуку керівника та рецензії	02.02.2022 08.02.2022	виконано
9.	Нормоконтроль	08.02.2022	виконано
10.	Підготовка до захисту	10.02.2022 14.02.2022	виконано

Студент

_____ Лящук В.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ Дегтяр А.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема кваліфікаційної роботи «Механізми забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні».

Об'єктом дослідження є процес публічного управління розвитком територій в Україні.

Предмет дослідження – механізми публічного управління забезпеченням інноваційного розвитку територій в Україні.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в ґрунтуванні теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління забезпеченням інноваційного розвитку територій та оцінки його ефективності.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано такі методи дослідження: загальнонаукові: методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналогії та моделювання, а також організаційного, інформаційно-кадрового механізмів забезпечення інноваційного розвитку населених пунктів та механізму контролю ефективності здійснення державно-приватного партнерства як форми інноваційного розвитку; системний метод; статистичні: методи збирання, узагальнення та аналізу статистичних даних, визначення середніх величин, аналогій, метод експертних оцінок, шкалювання; емпіричні: спостереження, порівняння, узагальнення; тестування – при визначенні основних напрямів удосконалення механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій.

У роботі досліджено теоретичні основи управління інноваційним розвитком регіону, проаналізовано сучасний стан механізмів забезпечення інноваційним розвитком регіону, запропоновано шляхи вдосконалення механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення, рекомендації та висновки, викладені в магістерській дипломній роботі, можуть бути використані органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в діяльності щодо забезпечення інноваційного розвитку населених пунктів та оцінювання ефективності упровадження інновацій у різних сферах життєдіяльності територіальних спільнот.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, механізми публічного управління забезпеченням інноваційного розвитку, територія, оцінка ефективності.

Кваліфікаційна робота магістра: 104 с., 13 рис., 5 табл., 0 додатків, 92 джерела.

ABSTRACT

The theme of the qualification work "Mechanisms for ensuring the innovative development of territories in Ukraine."

The object of research is the process of public management of territorial development in Ukraine.

The subject of the research is the mechanisms of public management to ensure the innovative development of territories in Ukraine.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical provisions and develop practical recommendations for improving the mechanisms of public management to ensure the innovative development of territories and assess its effectiveness.

Research methods. The following research methods were used in the research process: general scientific: methods of analysis and synthesis, induction and deduction, analogy and modeling, as well as organizational, information and personnel mechanisms for innovative development of settlements and mechanism for monitoring the effectiveness of public-private partnership as a form of innovative development ; system method; statistical: methods of collection, generalization and analysis of statistical data, determination of averages, analogies, method of expert assessments, scaling; empirical: observations, comparisons, generalizations; testing - in determining the main areas of improvement of mechanisms for innovative development of territories.

The theoretical bases of management of innovative development of the region are investigated in the work, the current state of mechanisms of maintenance of innovative development of the region is analyzed, the ways of improvement of mechanisms of maintenance of innovative development of territories are offered.

The practical significance of the results. Theoretical provisions, recommendations and conclusions set forth in the master's thesis can be used by executive authorities and local governments in activities to ensure innovative development of settlements and evaluate the effectiveness of innovation in various spheres of life of territorial communities.

Key words: innovation, innovative development, mechanisms of public

management of providing innovative development, territory, efficiency assessment.

Qualifying work of the master: 104 pages, 13 figures, 5 tables, 0 appendices, 92 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ	12
1.1 Особливості запровадження інновацій у сфері розвитку територій.....	12
1.2 Форми інноваційного розвитку територій в Україні та методи управління ними.....	23
1.3 Підходи до управління інноваційним розвитком територій у зарубіжних країнах.....	28
Висновки до розділу 1.....	32
2 СУЧАСНИЙ СТАН МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ.....	35
2.1 Механізми нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні.....	35
2.2 Особливості механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні.....	44
2.3 Механізми організаційного забезпечення інноваційного розвитку територій.....	51
Висновки до розділу 2.....	58
3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	58
3.1 Технології вдосконалення механізму інформаційно-кадрового забезпечення інноваційного розвитку територій.....	58
3.2 Перспективи розвитку механізму контролю ефективності запровадження форм інноваційного розвитку територій.....	66
3.3 Критерії та механізм оцінювання ефективності запровадження інновацій до сфер життєдіяльності територіальних спільнот.....	75
Висновки до розділу 3.....	89
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах швидкого науково-технічного прогресу та побудови інформаційного суспільства, функціонування якого базується на інформації та знаннях, особливо важливим для забезпечення розвитку територій як соціально-економічних систем є застосування інноваційних форм і технологій розвитку, а також методів та інструментів управління процесами запровадження їх, що отримані через продукування нових знань та вмінь унаслідок людської діяльності. Державна «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначає інновації однією з основних умов забезпечення сталого розвитку держави, що дозволяють досягти ефективного функціонування економіки та підвищення добробуту громадян.

Упровадження інновацій у різних сферах життєдіяльності територіальних спільнот практично завжди натикається на непорозуміння населення, підтримка якого має значний вплив на якість інноваційних процесів на відповідних територіях. Крім того, присутня фінансова незабезпеченість інноваційних проектів через брак коштів у місцевих бюджетах, відсутність бажання інвесторів вкладати інвестиції у сфери місцевого господарства, а також значні ризики щодо запровадження інновацій.

Проблеми управління розвитком територій у цілому та окремими його складниками, а також наукове обґрунтування шляхів розв'язання цих проблем перебувають у центрі уваги багатьох українських та зарубіжних дослідників, таких як В. Бабаєв, О. Безуглий, В. Вакуленко, М. Гаман, Н. Гринчук, М. Долішній, О. Дорошенко, І. Запатріна, Н. Каленська, О. Ковтун, О. Коротич, М. Латинін, Ю. Лебединський, Т. Хогоєва та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління забезпеченням

інноваційного розвитку територій та оцінки його ефективності.

Досягнення мети дослідження зумовило необхідність вирішення таких завдань:

– систематизувати наукові підходи до визначення основних понять категорійного апарату у сфері застосування інновацій, з'ясувати сутнісні відмінності категорії «інновація» від інших схожих категорій, уточнити зміст понять «інновація» та «інноваційний розвиток» у контексті публічного управління розвитком територій;

– встановити особливості суб'єкт-об'єктних відносин у публічному управлінні інноваційним розвитком територій з урахуванням сучасних вимог суспільства;

– охарактеризувати нинішні форми інноваційного розвитку територій та виявити особливості процесів публічного управління запровадженням їх;

– узагальнити зарубіжний досвід управління процесами забезпечення інноваційного розвитку територій та сформулювати пропозиції щодо його адаптації до умов України;

– оцінити рівень ефективності функціонування механізмів нормативно-правового, організаційного та фінансового забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні та обґрунтувати теоретичні положення щодо вдосконалення механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій;

– розробити практичні рекомендації з удосконалення механізмів публічного управління забезпеченням інноваційного розвитку територій та оцінки його ефективності.

Об'єкт дослідження – процес публічного управління розвитком територій.

Предмет дослідження – механізми публічного управління забезпеченням інноваційного розвитку територій.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано такі методи дослідження: загальнонаукові: методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналогії та моделювання, а також організаційного, інформаційно-

кадрового механізмів забезпечення інноваційного розвитку населених пунктів та механізму контролю ефективності здійснення державно-приватного партнерства як форми інноваційного розвитку; системний метод; статистичні: методи збирання, узагальнення та аналізу статистичних даних, визначення середніх величин, аналогій, метод експертних оцінок, шкалювання; емпіричні: спостереження, порівняння, узагальнення; тестування – при визначенні основних напрямів удосконалення механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій.

Теоретичною та інформаційною базою дослідження стали наукові праці українських і зарубіжних дослідників із питань державного управління та регіонального розвитку, відповідні законодавчі та інші нормативно-правові акти України, дані статистичних щорічників та офіційних сайтів органів державного управління й органів місцевого самоврядування, результати соціологічних досліджень, матеріали всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій та семінарів за темою дисертаційного дослідження.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення, рекомендації та висновки, викладені в магістерській дипломній роботі, можуть бути використані органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в діяльності щодо забезпечення інноваційного розвитку населених пунктів та оцінювання ефективності упровадження інновацій у різних сферах життєдіяльності територіальних спільнот.

Структура роботи. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг магістерської дипломної роботи – 107 сторінок. Робота містить 8 таблиць, 20 рисунків. Список використаних джерел налічує 92 найменування на 11 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

1.1 Особливості запровадження інновацій у сфері розвитку територій

В сучасних умовах сталий розвиток територій як соціально-економічних систем безпосередньо залежить від належного застосування суб'єктами владних повноважень інновацій у процесах забезпечення життєдіяльності місцевих спільнот. У науковій літературі існують різні підходи до визначення терміну «інновація», яку кожний автор трактує на власний розсуд, доповнюючи та удосконалюючи визначення, що вже існують. Все це свідчить про актуальність проблем застосування інновацій, які з часом стають популярнішими, а сама категорія відкриває все нові й нові характеристики.

Аналіз наукових публікацій останнього часу, а також словників та енциклопедій показав, що існують різні думки щодо визначення терміну «інновація» як у основоположників певних теорій, так і сучасних дослідників. Це послужило причиною для проведення аналізу підходів, які існують, до визначення категорії «інновація» у різних сферах життєдіяльності суспільства та узагальнення їх з метою визначення особливостей у контексті управління розвитком територій.

Сучасне суспільство характеризується значними конструктивними переминами, що суттєво змінюють обличчя суспільства. Поряд зі змінами науково-технологічного характеру відбуваються корінні переміни в соціально-політичному устрої суспільства, що віддзеркалюються у державно-управлінській практиці [11, с. 418].

Розвиток інноваційних процесів є важливим показником економічного стану країни, здатності членів суспільства до дійсних ринкових перетворень за рахунок створення, впровадження, поширення та практичного

використання нової техніки, технологій, нової продукції, послуг і сировини, сучасних методів організації виробництва [15]. Без упровадження інновацій система не може розвиватися належним чином, відповідаючи власним потребам та враховуючи вимоги часу. Інновації дають поштовх до досягнення нового, вищого рівня її розвитку, дозволяють задовольнити потреби мешканців на новому рівні, якіснішому і доступному, та забезпечують його сталість та стрімкість.

Термін «інновація» перекладається з латинського як «оновлення». Перше згадування поняття *innovation* зустрічається в наукових дослідженнях XIX ст. Досконале вивчення цього терміну почалося з початку XX ст. із наукових праць австрійського економіста Й. Шумпетера в результаті аналізу «інноваційних комбінацій», змін у розвитку економічних систем [22].

У науковій літературі існують різні підходи до тлумачення терміну «інновація». Він розглядається як продукт або як процес (діяльність). При цьому слід розрізняти поняття «інновація», «нововведення», «новація», «поліпшення», «винахід», які інколи ототожнюються деякими дослідниками. Інновація обов'язково передбачає упровадження в певну систему з метою покращання її стану, тобто отримання ефекту. Крім того, інновація забезпечує об'єкту нові властивості, які роблять його досконалішим за інші, надають йому переваги. Нововведення також передбачає впровадження у виробництво, але не завжди може бути отриманий економічний ефект від його впровадження. Новація передбачає щось нове: нові явища, нові методи або методику, нові підходи та ін. Поліпшення означає покращання стану об'єкту, який при цьому не змінює своїх первісних характеристик, свого призначення. Винаходом вважається результат розумової діяльності людини, але він взагалі може бути не придатним до застосування. Він характеризується своєю корисністю.

Отже, інновації притаманні риси всіх означених категорій, але вона суттєво відрізняється від кожної з них, і ототожнювати означені категорії не можна. Інновації можуть бути пов'язані з конкретним виробництвом,

соціальним, політичним життям суспільства, економічним розвитком держави чи регіону та іншими сферами. Взагалі призначення інновації бути винятковою, неперевершеною в тій чи іншій сфері життєдіяльності суспільства та слугувати йому, забезпечувати задоволення потреб на новому, якіснішому рівні, зменшуючи витрати виробництва послуги чи продукції.

Австрійський вчений І. Шумпетер у своїх наукових працях визначив, що інновація – це нова науково-організаційна комбінація виробничих чинників, мотивована підприємницьким духом: «у внутрішній логіці нововведень – новий момент динамізації економічного розвитку». Він виділяв п'ять характерних рис інновації: використання нової техніки, нових технологічних процесів або нового ринкового забезпечення виробництва (купівля-продаж); впровадження продукції з новими властивостями; використання нової сировини; зміни в організації виробництва і його матеріально-технічного забезпечення; поява нових ринків збуту [21].

На наш погляд, стосовно розвитку території характерними рисами інновації є використання нових форм, методів, технологій, впровадження нових видів продукції або послуг, що суттєво підвищують якість життя її мешканців, сприяють досягненню нового рівня розвитку населеного пункту, його соціальної, політичної, економічної чи будь-якої іншої активності, зменшення витрат на виробництво продукції і надання таких послуг.

Об'єктом інновації є новина, яку розглядають як новий порядок, новий метод, нову систему, що виникли як результат творчої діяльності. Нововведення означає, що новина прийнята до використання. З моменту розповсюдження «новина» набуває нової якості і стає інновацією [5, с. 184].

Виготовлення інновації як продукту повинно мати за мету сприяння покращанню стану певної системи, яка її потребує, або досягнення нею нового стану вищої якості, а її впровадження – досягнення економічного, соціального, технологічного чи будь-якого іншого ефекту, у противному випадку – цінність її сумнівна, і це буде лише винахід.

Як було вже відмічено раніше, в науковій літературі існує й інший

підхід до визначення терміну «інновація», при якому вона розглядається як процес. У цьому випадку визнається, що інновація розвивається в часі і має чітко виражені стадії. Цей процес включає стадії, представлені на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Інновація як процес

Отже, інновація передбачає інвестиційні вкладення в розробку нової ідеї з покращання різних сфер життєдіяльності людей і впровадження її в життя з метою отримання бажаного ефекту. Кінцевий результат її упровадження може мати певні недоліки, які потрібно вдосконалювати, що потребує часу та додаткових фінансових, інтелектуальних зусиль. Результати такої діяльності може перевірити лише практика, а процес – достатньо довго тривати в часі, кінцевий результат якого неможливо передбачити. В цьому випадку важливими є наслідки, що спричиняють інноваційний процес.

В контексті розвитку територій отримання додаткового доходу чи доходу взагалі не може бути головною метою запровадження інновації, оскільки, насамперед, інноваційний процес повинен мати за мету задоволення потреб місцевої спільноти на новому, якіснішому рівні, що є основною рисою інноваційних процесів у соціально-економічних системах.

В матеріальній, фінансовій, соціально-економічній, культурній, зовнішньоекономічній, правоохоронній, професійно-кадровій, інформаційній

галузях життєдіяльності населення, у сфері гарантування місцевого самоврядування, відповідальності органів та їх посадових осіб [76].

Отже, у будь-якій сфері діяльності людства інновації передбачають процес їх створення й упровадження, а результат упровадження є критерієм ефективності інновацій. При цьому, процес упровадження інновацій повинен мати можливість координації для забезпечення отримання ефекту або уникнення чи зменшення негативних наслідків від упровадження.

В науковій літературі існує велика кількість спроб класифікувати інновації за різними класифікаційними ознаками [74]: за причинами виникнення (реактивні, стратегічні); залежно від цілей (оперативні, перспективні); за характером внесених змін (модифіковані, радикальні, комбіновані); за характером потреб, що задовольняються (спрямовані на задоволення потреб, які існують, спрямовані на задоволення нових потреб); залежно від темпів здійснення (швидкі, уповільнені, затухаючі, зростаючі, рівномірні, стрибкоподібні); за механізмом здійснення (одиничні або дифузійні, успішні або неуспішні, завершені або незавершені); за рівнем витрат (низьковитратні, високовитратні); за технологічними параметрами (процесні, продуктові); за рівнем управління (народногосподарські, територіальні, галузеві, первинної ланки); за сферою застосування (виробничі, технологічні, структурні, торгівельні, маркетингові, соціальні, інтелектуальні, управлінські); за результативністю (висока, низька, середня); за видом ефекту, отриманого в результаті упровадження інновацій (економічний, соціальний, екологічний, інтегральний); за галузевою структурою життєвого циклу (галузь виникнення, галузь втілення, галузь споживання); за рівнем радикальності дії (інкрементна – поступова, на основі традиційних повсякденних розробок зміна, яка не призводить до драматичних ефектів і яка інколи відбувається непомітно, незафіксовано, радикальна – результат тривалих цілеспрямованих розробок на виробництві,

В університеті, в державній лабораторії, є «продовженням» змінюваної технології, сприяє помітним змінам в мікро- та макроекономіці, нові

технологічні системи – глибокі зміни в технології, які стимулюють появу цілих секторів виробництва і споживання, зміна техніко-економічних парадигм – зміни в технології такої глибини, що отримані ефекти істотно впливають на економіку в цілому, визивають технологічну революцію).

У системі інновацій публічного управління вітчизняні і зарубіжні дослідники виділяють: організаційно-правові (соціальне замовлення як проведення соціального і державно-правового експерименту), соціальні (моніторинг, експертиза, діагностика соціального розвитку регіону, технології вияву і фіксації соціально-економічних потреб, соціального партнерства), фінансово-економічні (муніципальні запозичення із залученням інвестиційних ресурсів через посередництво великих банків, у сучасних умовах вирішення цього питання можливе шляхом налагодження системи залучень органами місцевого самоврядування через випуски облігацій, місцеві позики), інформаційно-технічні (інформаційні системи і технології, включаючи використання Інтернету (електронний муніципалітет) та засоби масової інформації), професійно-управлінські (муніципальний менеджмент і стратегічне планування), правоохоронні (створення в населених пунктах спеціальних правоохоронних формувань (муніципальної поліції)) [15, с. 44].

Для місцевого самоврядування, упровадження нових організаційних моделей управління); функціональні (пов'язані з конституюванням нового розуміння функцій публічної влади); фінансово-економічні (зорієнтовані на забезпечення фінансово-економічних ресурсів функціонування комунальних об'єднань територіальних спільнот, механізмів формування їх бюджетів); правові (фокусуються на розробці і прийнятті низки законів, концепцій, програм розвитку місцевого самоврядування) [20, с. 210-211].

Зазначені класифікації не є вичерпними та досконалими. Групу «інформаційно-технічні інновації» в наш час поширення інформаційних технологій доречно розглядати окремо як інформаційні і технічні інновації, враховуючи особливість їх ознак та застосування у сфері публічного управління. Технічні інновації також складають окремий клас інновацій, які

мають свої особливості, характеристики, результати впливу на сфери життєдіяльності місцевих спільнот. Організаційні та правові інновації доречно об'єднати в одну групу, оскільки вони тісно пов'язані і взаємодоповнюють одна одну. Правоохоронні інновації треба віднести до класу організаційно-правових інновацій. Актуальним є виділення політичних інновацій в окремий клас, оскільки їх використовують різні політичні сили на місцевому рівні, і вони впливають на визначення вектору розвитку територій.

За результатами проведеного теоретичного дослідження, інновації у контексті розвитку територій залежно від сфери впливу на життєдіяльність місцевих спільнот пропонується класифікувати наступним чином (рисунок 1.2).

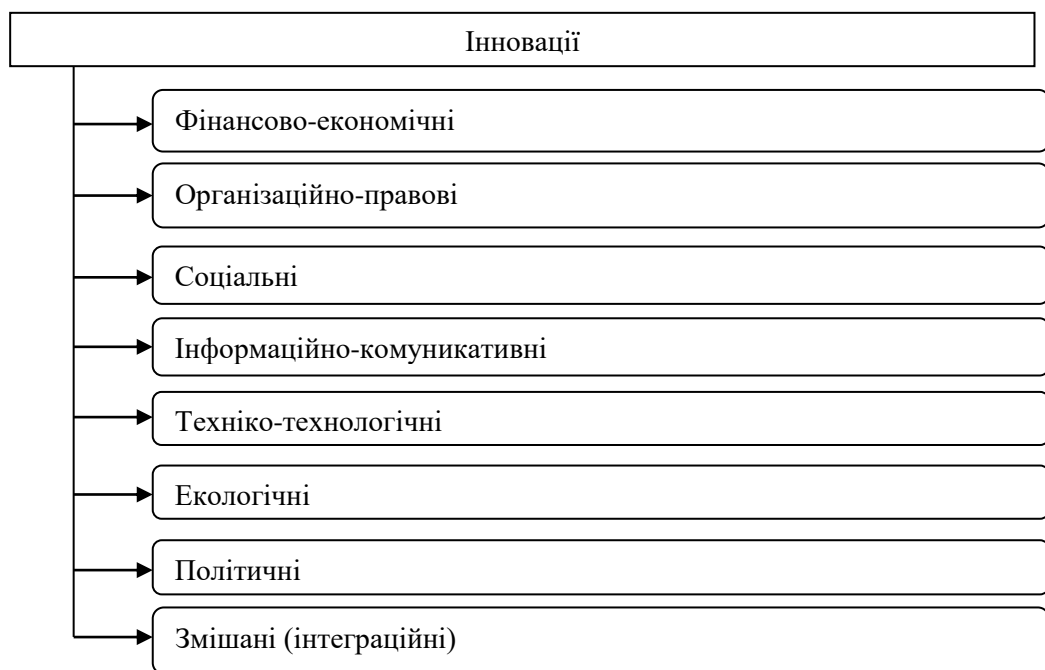

Рис. 1.2. Класифікація інновацій у контексті розвитку територій залежно від сфери впливу на життєдіяльність місцевих спільнот.

Як видно з рисунку 1.2 за означеною ознакою інновації поділяються на наступні:

Фінансово-економічні – використання економічних та фінансових інструментів, способів, форм функціонування місцевої спільноти, що дозволяють підвищити рівень задоволення її потреб, отримати економічний

ефект від їх упровадження та спричиняють розвиток відповідної території.

Організаційно-правові (управлінсько-правові) – це використання нових методів та форм управління в діяльності органів влади, які відрізняються від тих, що вже використовувались ними на відповідній території, розробка і запровадження нових нормативно-правових або вдосконалення чинних актів місцевого значення, що детально регулюють питання, неврегульовані чинним законодавством. Такі інновації змінюють стан функціонування місцевої спільноти, забезпечують надання їй нового.

Соціальні – це нові прийоми, методи, стратегії, концепції, ідеї, що запроваджені з ініціативи органів місцевого самоврядування, держави, громадських організацій з метою вирішення певних соціальних проблем, змін в соціальному середовищі, покращання соціального життя (у сфері освіти, охорони здоров'я, зайнятості, соціальної захищеності та ін.). До соціальних інновацій можна віднести застосування «телефонів довіри» для різних категорій громадян, проведення тренінгів, інших заходів для надання соціальної та психологічної допомоги ВПО та учасникам АТО, соціальна корпоративна відповідальність, волонтерський рух, будівництво соціального житла (наприклад, для ВПО, учасників АТО, певних категорій громадян) та ін. Соціальні інновації дозволяють подолати соціальні конфлікти.

Інформаційно-комунікативні – це використання нових інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), нових технічних, мобільних засобів, електронних пристроїв, технологій створення, збереження, управління та обробки величезного обсягу інформації, в т.ч. з використанням електронно-обчислювальної техніки, а також засобів зв'язку, для оперативної обробки та передачі інформації, у процесі здійснення органами влади своїх функцій для забезпечення потреб населення та розвитку територій. До цієї групи інновацій відносяться електронне навчання, вебінари, електронно-дистанційні засоби відеозв'язку, веб-портали, сайти, громадські слухання з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

Техніко-технологічні – це нова продукція (послуги), що випускається

(надаються) підприємствами, установами, організаціями на відповідній території, а також нові способи (технології) виробництва продукції (надання послуг), що вже випускається (надаються) на цій території або абсолютно нової (нових) для неї, з метою задоволення існуючих потреб на новому якіснішому рівні або потреб у нових видах продукції (послуг). Це аутсорсинг, нові технології збору, переробки сміття (встановлення підземних контейнерів, плазмова переробка і роздільне збирання сміття), новий сучасний рухомий склад для тролейбусних депо та АТП, сучасні методи очищення води, будівництво міні-котельень, утеплення стін будівель, використання енергозберігаючих технологій та ін.

Екологічні – це нові сучасні методи, засоби, технології, що забезпечують раціональне природокористування на відповідній території, відтворення її екологічного потенціалу, зниження негативного впливу діяльності місцевої спільноти на стан довкілля, збереження та охорону навколишнього середовища і безпечні екологічні показники (використання альтернативних джерел енергії, нові технології в сфері захисту довкілля, виготовлення екологічно чистої продукції, встановлення природоохоронних засобів, екоаудит, енергоаудит, екологічна експертиза, екотуризм, ін.).

Політичні – це нові ідеї, методи, способи політичної діяльності, що використовують політичні сили з метою впливу на свідомість місцевої спільноти (виборців) для отримання та утримання влади. До них сьогодні можна віднести форми та методи PR, політичні дебати та ін.

Змішані – інновації, що поєднують у собі ознаки різних груп.

Інновація повинна проходити стадію практичного впровадження з метою отримання ефекту як кінцевого результату її створення, що виражається в покращанні стану системи в цілому та окремих її складників. Вона здійснюється за допомогою певної діяльності, яка в науковій літературі називається інноваційною, і є основою інноваційного розвитку. Саме інновація вирішує суперечності, що виникають у системі в процесі її функціонування, і це вирішення спричиняє її розвиток.

Важливим фактором успішного інноваційного розвитку є те, що інноваційна активність території безпосередньо залежить від активності її мешканців. Проблема пасивності місцевих спільнот є актуальною майже для всіх українських територій. Взагалі, як свідчить практичний досвід автора, дуже невелика її частка, приблизно 5 %, дійсно здатні генерувати нові життєздатні ідеї, а не виступати критиками та супротивниками, використовуючи політичний піар, усього, що запроваджується в населеному пункті. Але необхідно, щоб ця частка дійсно була активною, та існували можливості і виконавці запровадження ідей. Роль громадських активістів відіграють різного роду громадські організації, не байдужі до проблем своєї території. Органи влади призначені виявити такі ідеї, оцінити їх реальність, організувати їх втілення в життя, використовуючи наявні ресурси.

Узагальнюючи наведені підходи, інновацію в контексті розвитку територій слід розуміти як передові наукові, технічні, організаційні, економічні, фінансові, екологічні та інші досягнення, що ґрунтуються на принципово нових знаннях та ідеях, у комплексному поєднанні з нагромадженим досвідом на відповідній території, або підтвержені позитивним досвідом інших територій, призначенням яких є забезпечення потреб територіальної спільноти на новому, більш якісному рівні, що відповідає її сучасним вимогам і дає поштовх до нового етапу її розвитку.

Такі вимоги виникають унаслідок неможливості існуючих послуг, товарів або методів управління задовольнити потреби населення, що відповідають новим вимогам часу. А отже, на відповідній території виникають суперечності, і суспільство шукає шляхи їх розв'язання новими методами, технологіями, продуктами своєї діяльності. Так з'являється інновація, що дозволяє вирішити ці суперечності та задовольнити вимоги місцевої спільноти до якості та обсягу задоволення власних потреб.

На рисунку 1.3 наведено компонентно-функціональну структуру організаційного забезпечення інноваційного розвитку територій.

Рисунок 1.3 – Компонентно-функціональна структура організаційного забезпечення інноваційного розвитку території

Як видно з рисунку 1.3, місцеві органи публічного управління при упровадженні інновацій, які продукують та вдосконалюють наукові центри, здійснюють керуючий вплив на життєдіяльність територіальної спільноти з метою досягнення нового, більш якісного рівня її розвитку. Сприяння впровадженню інновацій на територіальному рівні здійснюють держава, громадськість, бізнесові структури та міжнародні організації. Всі вони є суб'єктами інноваційного розвитку територій. Держава забезпечує нормативно-правове, організаційно-методичне, фінансове та інформаційно-просвітницьке забезпечення упровадження інновацій. Громадськість може приймати участь в інноваційному процесі, також виконуючи інформаційно-просвітницькі функції, функції громадського контролю на будь-якому етапі упровадження інновацій, оцінювання їх ефективності та інформування органів місцевого самоврядування для здійснення своєчасного

координаційного впливу. Вона виступає генератором інноваційних ідей щодо вибору вектору розвитку території. На наш погляд, разом з органами публічного управління громадськість повинна відігравати головну роль у процесах моніторингу та оцінювання ефективності упровадження інновацій.

Отже, інноваційний розвиток територій – це керована органами місцевого самоврядування діяльність із розв’язання суперечностей, що виникають унаслідок нових вимог місцевої спільноти до якості свого життя, на основі використання ними нових знань та ідей, з упровадженням передових наукових, технічних, організаційних, економічних, фінансових, екологічних та інших досягнень у комплексному поєднанні з нагромадженим досвідом, уперше застосовуваних на відповідній території та спрямованих на отримання територіальними спільнотами якісно нового, кращого рівня забезпечення потреб їхніх членів. Ключовим фактором інноваційного розвитку територій є нові знання, які використовує відповідна територіальна спільнота, що трансформуються в інноваційний продукт.

1.2 Форми інноваційного розвитку територій в Україні та методи управління ними

Застосування інноваційних форм розвитку територій, методів та інструментів управління ними завжди має свої особливості для кожного конкретного випадку їх вибору як шляху розвитку, так і можливостей його коригування. Сьогодні при визначеному державному курсі на запровадження інноваційних форм розвитку територій в Україні недостатньо вивченими залишаються питання, пов’язані з безпосереднім їх упровадженням, а також визначенням критеріїв вибору методів і інструментів управління ними.

Сучасні форми інноваційного розвитку територій, що запроваджуються сьогодні в Україні, можна згрупувати у чотири великі класи (рисунок 1.4).

Рисунок 1.4 – Сучасні форми інноваційного розвитку територій, що застосовуються в Україні

Організаційно-технологічна група включає такі форми інноваційного розвитку територій, що передбачають принципово нову організацію виробництва (надання) продукції (послуг), яка забезпечує досягнення високих показників соціально-економічного розвитку територій та задоволення потреб місцевої спільноти на новому якіснішому рівні, що відповідають її сучасним вимогам. Це кластерна організація виробництва, інноваційні технологічні парки, спеціальні економічні зони, стартапи.

Владно-управлінська група включає такі форми інноваційного розвитку територій, упровадження яких не може відбутися без втручання органів влади або керівного апарату суб'єктів господарювання, та передбачає передачу прав управління одним суб'єктом іншому. До цієї групи належать об'єднання територіальних громад (децентралізація владних повноважень), ДПП, корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) та ін.

Реорганізаційна група включає такі форми інноваційного розвитку територій, що передбачають зміну форми організаційно-правового ведення господарства на відповідній території. Це об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), приватне управління в сфері ЖКГ та ін.

Організаційно-самоврядна група являє собою нові форми організації діяльності органів влади, що забезпечують досягнення нового рівня суспільної свідомості та здійснення управління процесами розвитку території. Такі форми набувають вигляду нового порядку самоврядування, взаємодії органів влади та громадськості і доступу її до управління справами. Означені форми реалізуються шляхом застосування ІКТ: електронного урядування, онлайн-трансляції, відкритого доступу до інформації на веб-сайтах, відкритих баз даних, зокрема геоінформаційних, відкритих систем звітування, створення віртуальних майданчиків для зворотного зв'язку та ін.

В процесі здійснення процесу управління територіальним розвитком місцеві органи влади застосовують різні методи: адміністративно-правові, економіко-фінансові, комунікативні, морально-психологічні, специфічні, притаманні певній функції управління. Спектр інструментів, які використовуються в процесі управління територіальним розвитком, також є достатньо широким. Укрупнено вони поділяються на три групи: інституціональні, фінансові, функціональні. Кожна група представлена множиною інструментів, які використовуються при реалізації функцій управління [84, с. 99-100]. Всі функції управління притаманні і процесу управління інноваційним розвитком територій. Кожна територіальна спільнота самостійно обирає свій шлях розвитку і використовує при його здійсненні різні форми, методи та інструменти.

Інвестиційна складова є важливою складовою будь-якої інноваційної діяльності. Кожний етап інноваційного процесу, пов'язаний із створенням, освоєнням і розповсюдженням інновацій, потребує фінансових вкладень. При плануванні інноваційного розвитку органи влади розробляють інноваційну стратегію розвитку регіону, програму інноваційної діяльності з визначенням

механізмів фінансування її заходів, модель інноваційного розвитку території, дорожню карту інвестора, баланс доходів і витрат інноваційної діяльності.

Дорожня карта інвестора розробляється з метою правового забезпечення та формування інвестиційної політики на відповідній території. Вона включає наступні розділи: вступ, де зазначається інформація про цілі та методологію її створення, загальна інформація; характеристика регіону, в якому наводиться інформація про відповідний регіон чи субрегіон, де знаходиться населений пункт, безпосередня характеристика населеного пункту та його лідерів промислового виробництва; інформаційні ресурси, де наводиться інформація про світову та національну інформаційну базу, а також регіональні та місцеві інформаційні ресурси; карта руху інвестора на відповідній території, в якому зазначається інформація щодо легалізації іноземних офіційних документів, отримання дозволу на працевлаштування та реєстрацію тимчасового проживання іноземця, державну реєстрацію іноземних інвестицій та суб'єктів господарської діяльності, ліцензування господарської діяльності, проходження дозвільних процедур, отримання земельної ділянки, оренди комунального майна, придбання нерухомості, будівництва об'єктів для здійснення інвестиційної діяльності, підключення об'єкта до інженерних комунікацій, користування надрами тощо [41].

Дорожня карта інвестора містить інформацію, що необхідна йому для здійснення своєї діяльності, у т.ч. щодо особливостей трудових відносин, оподаткування, зовнішньоекономічних відносин, державного контролю у певних випадках. Вона публікується на сайті органу влади, є прикладом для потенційного інвестора, зацікавленого в започаткуванні підприємницької діяльності, представляє аналіз кроків, які необхідно здійснити інвестору.

Важливим фактором залучення інвестора до провадження своєї діяльності на відповідній території є імідж міста. Органи влади повинні використовувати можливості маркетингу для його формування, що дозволяє досягти певних результатів в управлінні містом, високих соціально-економічних показників та задовольнити очікування мешканців. І для цього

також існують власні інструменти щодо інвесторів [27, с. 136].

Серед інструментів, які застосовують при організації процесів інноваційного розвитку, використовують оцінку інноваційного потенціалу відповідної території, нормативно-правові документи місцевого рівня, які розробляють відповідні органи влади (різні методики, порядки, положення тощо), організаційну структуру, ланки якої виконують певні управлінські функції, інфраструктуру, що обслуговує і забезпечує здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності, сприяння взаємодії науково-дослідних організацій, вищих навчальних закладів, фінансових установ, бізнес-структур. Необхідна інформація розміщується на офіційних веб-сайтах органів влади. Інноваційний потенціал – кількість економічних ресурсів, які в кожному конкретний момент суспільство може використовувати для розвитку [48].

При здійсненні функції контролю за ефективністю застосування форм, методів, технологій інноваційного розвитку територій можуть використовуватися аналіз показників, що характеризують результати інноваційної діяльності, виконання інноваційних стратегій та програм розвитку відповідних територій, перевірка виконання умов договорів, ревізії фінансово-господарської діяльності суб'єктів інноваційної діяльності тощо.

Мета контролю полягає у встановленні результатів діяльності певних суб'єктів, допущених відхилень від прийнятих вимог, принципів організації, виявленні причин цих відхилень, а також у визначенні шляхів подолання перешкод для ефективного функціонування всієї системи [1]. Повноваження органів влади у сфері контролю визначені чинним законодавством України і відповідною угодою про спільну інноваційну діяльність (угода про ДПП, угода про кластерну асоціацію та ін.).

Підсумовуючи викладене вище, можна сказати, що за наявності значної кількості форм інноваційного розвитку територій, методів та інструментів управління ними органи влади самостійно здійснюють вибір, враховуючи їх переваги та недоліки, а також специфіку того чи іншого регіону, спираючись на досвід запровадження цих форм в інших регіонах та зарубіжних країнах.

Головним є мета їх застосування, що являє собою досягнення бажаного рівня розвитку відповідної території.

1.3 Підходи до управління інноваційним розвитком територій у зарубіжних країнах

Сьогодні в умовах вибору вектору власного шляху розвитку важливим для України є вивчення зарубіжного досвіду організації та управління інноваційним розвитком територій, пристосування його до умов економіки, організації влади, соціальних аспектів життя населення та інших українських реалій. Серед сучасних інноваційних форм розвитку територій у світі заслуговує на увагу кластерна організація територіального розвитку, досвід застосування якої мають зарубіжні країни з різними адміністративним та політичним устроєм, станом економічного розвитку, формою правління, рівнем життя населення, такі як Німеччина, Великобританія, США, Фінляндія, Туреччина, Китай. Застосовується кластерна модель організації виробництва і в пострадянських країнах, таких як Росія, Грузія, Казахстан, Азербайджан. Існує досвід створення та функціонування кластерів в Індії, Мексиці, Нігерії, Єгипті, ОАЕ та ін. Історія поширення цієї форми місцевого розвитку не залежить від віросповідань, географічного розташування країни, природних і кліматичних умов, рівня заможності та розвитку країни. Як і для будь-якого інноваційного процесу, повинні бути бажання та ресурси.

Кластерна організація виробництва є основою територіального розвитку Німеччині. Вибір цієї форми обумовлений тим, що сьогодні визначальну роль має конкурентна боротьба між населеними пунктами. Їх географічне розташування надає територіям певні преференції в успішному здійсненні того чи іншого виду економічної діяльності. В Німеччині органи влади, як на державному, так і регіональному рівнях, значну увагу приділяють забезпеченню сталого розвитку територій з широким застосуванням інновацій. При цьому, провідна роль при будь-якій формі

інноваційного розвитку територій відводиться саме науковому потенціалу, який зосереджено в науково-дослідних організаціях. Державні та регіональні органи влади лише забезпечують необхідні умови для продуктивного функціонування суб'єктів, що здійснюють свою діяльність на відповідній території.

Україна і Німеччина мають спільні риси щодо географічного місця розташування, наявності наукового, промислового потенціалу, вмісту природних ресурсів, рівня освіти населення та інших якостей. Тому досвід Німеччини є актуальним для вивчення і пристосування до умов України.

Німеччина є лідером серед європейських країн за обсягом виробленої промислової продукції. Найбільше розвинуті в цій країні машинобудівна, металургійна, хімічна, електронно-технічна, гірнична, харчова, суднобудівна, текстильна, нафтопереробна галузі промисловості, дуже широко застосовуються біотехнології. Німеччина має високий науковий потенціал. Наука тут здійснюється в університетах, науково-дослідних організаціях та в дослідницьких відділеннях великих корпорацій [24].

У США сьогодні діють 380 найбільших кластерів у сферах ІКТ, кібербезпеки, робототехніки, енергетики, геопросторових технологій, біофармацевтики, легкої промисловості, виробництва побутових товарів, індустрії сервісу, видобутку природних ресурсів, оборони та ін. Частка ВВП США, виробленого у кластерах, становить майже 61 %, у них зайнято близько 57 % усього трудового потенціалу країни [10].

Держава в США активно підтримує створення та функціонування кластерів шляхом упровадження різних державних програм із підтримки кластерних утворень. Так, у 2012 р. адміністрація Б. Обама надала допомогу 10 кластерам, які відбиралися через змагальний процес на отримання гранту від президента у розмірі 20 млн. долл. для підтримки ініціатив, які зміцнюють успішні виробництва на місцевому рівні. У змагальному процесі приймали участь дрібні і великі підприємства, коледжі, некомерційні організації та інші сторони, що утворюють кластер. Отримані кластерними

організаціями-переможцями кошти були спрямовані на підтримку зусиль для стимулювання створення робочих місць, зокрема ініціатив, які з'єднують малих інноваційних постачальників із великими компаніями, науково-дослідні зв'язки із компаніями-стартапами, які можуть комерціалізувати нові ідеї і навчати працівників відповідним навичкам, а також отримання вигоди та додаткових можливостей для бізнесу [23]. Протягом цього ж 2012 р. була впроваджена ще одна державна програма «Створення робочих місць та впровадження інновацій у віддалених регіонах», яка була спрямована на підтримку кластерних формувань і передбачала виділення 15 млн. долл. з федерального бюджету для двадцяти кластерних організацій [23].

Органами державної влади, що опікуються проблемами функціонування кластерів у США є Адміністрація Президента, Міністерство оборони, Міністерство торгівлі, Міністерство праці, Адміністрація економічного розвитку, Адміністрація малого бізнесу (SBA), Департамент енергетики, Національний науковий фонд, Національний інститут стандартів і технологій, які впроваджують власні програми з підтримки кластерних проектів. Так, в межах SBA за допомогою Федеральної агенції розвитку бізнесу впроваджені програми: «Регіональні інноваційні кластери» та «Просування оборонних технологій». Умовами для прийняття участі в них були рівень партнерських відносин, технічний потенціал та інші ресурсні можливості кластеру. Також при відборі кластерних утворень враховувалися потенційні результати від отримання підтримки: зростання економічних показників розвитку регіону, створення постійних робочих місць, вигоди малого бізнесу.

Державна та регіональна політика США полягає у розвитку сильних регіональних економічних кластерів, створює належне середовище для упровадження інновацій, залучення інвестицій, ефективного функціонування конкурентних ринків для забезпечення сталого розвитку регіону і держави.

В Індії функціонує понад 2000 кластерів, з яких 388 промислових та 1657 таких, що об'єднують у своєму складі ремісничі підприємства. Кластери

поставляють понад 60 % експортної продукції країни, а деякі великі кластери до 90 % окремих видів продукції, що виробляється в Індії (виробництво одягу, ювелірних та шкіряних виробів). Малі підприємства Індії прагнуть до концентрації навкруги великих промислових компаній, в метрополіях або у великих містах, де існує величезний споживчий ринок та є трудові ресурси в поєднанні із розвинутою промисловою та соціальною інфраструктурою. Кількість малих підприємств, що діють у складі різних кластерів коливається від 40-50 до 1700 (у кластері з виробництва технологічного обладнання в Делі).

Ефективними є підходи індійського уряду до стимулювання зростання експортних можливостей кластерів у розвитку високотехнологічних виробництв/послуг (ІКТ, програмне забезпечення, фармацевтика, ін.). Цьому сприяє державна технічна політика у поєднанні з тісним співробітництвом центральних урядових органів із регіональними місцевими організаціями, що зацікавлені у швидкому економічному розвитку на основі взаємодії великих, середніх та великої кількості малих підприємств [15, с. 64].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що серед факторів, які вплинули на створення такої розвинутої мережі кластерів в Німеччині, США, Індії є наявність значного наукового потенціалу, розвинута науково-технічна база, якісний рівень освіти населення, високий рівень інвестиційної забезпеченості, активна підтримка державою та місцевими органами влади процесів кластеризації, висока концентрація промислових підприємств, гнучка політика щодо збереження, заохочення людського капіталу. Все це дозволило означеним країнам із різним рівнем добробуту з успіхом застосовувати кластери як форму інноваційного розвитку населених пунктів.

Усі перелічені чинники створення кластерів у Німеччині, США та Індії більш-менш достойно присутні і в Україні, яка має високий науковий потенціал, якісний рівень освіти населення, високу концентрацію промислових підприємств та підприємств інших галузей в центральних,

східних та південних областях. Вони діють в конкурентному середовищі та мають високий рівень спеціалізації. Західні області можуть розглядатися як потенціал для розвитку туризму. Не вистачає лише дійсної, а не номінальної підтримки держави, яка опікується розвитком територій, як свідчить досвід зазначених країн. Така підтримка при певній зацікавленості органів влади в покращанні стану регіонів може бути розглянута відповідними органами державної влади щодо створення умов для організації кластерів, зокрема й створення нормативно-правового забезпечення кластерної діяльності.

Сьогодні в Україні запроваджується реформа децентралізації влади, яка має риси інноваційності для її територій. Ідея децентралізації влади вже давно застосовується в передових країнах світу, що дозволило їм досягти високого рівня розвитку місцевих спільнот. Фінансова децентралізація забезпечує їх фінансову самостійність і спроможність, а також можливість владі швидше й ефективніше вирішувати місцеві проблеми.

Та не зважаючи на такі швидкі темпи об'єднання у порівнянні з темпами об'єднання в Європі та активну роз'яснювально-просвітницьку та методично-організаційну роботу, що проводить у цьому напрямку держава із залученням міжнародних організацій, міжнародну фінансову підтримку процеси об'єднання сприймаються населенням з обережністю. І на етапі об'єднання, і вже в об'єднаних громадах виникають проблемні питання у процесі створення та функціонування. Тому, вивчення зарубіжного досвіду щодо впровадження реформи децентралізації, досягнень та помилок європейських країн у цьому напрямку, є актуальним для України.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних основ здійснення інноваційних процесів, а саме узагальнення наукової думки щодо терміну «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційний розвиток», форм, методів, технологій інноваційного розвитку, інструментів управління ним дозволило зробити

наступні висновки:

Інновацію в контексті розвитку територій слід розуміти як передові наукові, технічні, організаційні, економічні, фінансові, екологічні та інші досягнення, що ґрунтуються на принципово нових знаннях та ідеях, у комплексному поєднанні з нагромадженим досвідом на відповідній території, або підтвержені позитивним досвідом інших територій, призначенням яких є забезпечення потреб територіальної спільноти на новому, більш якісному рівні, що відповідає її сучасним вимогам і дає поштовх до нового етапу її розвитку.

Інноваційний розвиток територій – це керована органами місцевого самоврядування діяльність із розв’язання суперечностей, що виникають унаслідок нових вимог місцевої спільноти до якості свого життя, на основі використання ними нових знань та ідей, з упровадженням передових наукових, технічних, організаційних, економічних, фінансових, екологічних та інших досягнень у комплексному поєднанні з нагромадженим досвідом, уперше застосовуваних на відповідній території та спрямованих на отримання територіальними спільнотами якісно нового, кращого рівня забезпечення потреб їхніх членів. Ключовим фактором інноваційного розвитку територій є нові знання, які використовує відповідна територіальна спільнота, що трансформуються в інноваційний продукт

Вивчення природи інноваційних форм, методів і технологій, особливостей їх впливу на життя місцевих спільнот, проблем та перспектив їх упровадження, методів та інструментів управління ними є передумовою успішного їх застосування та мінімізації негативного впливу на життя місцевих спільнот від їх упровадження. Найбільш розповсюдженими сьогодні формами є кластерна організація розвитку територій, ДПП, об’єднання територіальних громад, стартапи, створення ОСББ і приватних управляючих компаній, інші. Методи управління ними базуються на основних функціях управління.

Узагальнення зарубіжного досвіду Німеччини, США та Індії щодо

кластерної організації розвитку територій дозволило визначити базові умови для запровадження кластерної форми розвитку території та роль державних і місцевих органів влади у процесах створення та функціонування кластерів, а також спільні з Україною риси.

РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

2.1 Механізми нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні

Інноваційний розвиток територій сьогодні пов'язаний не тільки із застосуванням нових технологій у процесах життєдіяльності місцевих спільнот, а більше із впровадженням нових, креативних, нестандартних ідей, що дозволяють населеному пункту стрімко досягати високих показників власного розвитку, забезпечувати проходження його життєвих циклів за значно менший проміжок часу, на 20-50 років уперед.

Європейська концепція сталого розвитку базується на визначенні сталого розвитку як розвитку, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [21].

Прийнята в 2015 р. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Цей документ визначає розвиток як рух уперед, а також вектори, за якими цей рух здійснюється: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор гордості. Кінцевою метою вектору руху є Україна, яка має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. В рамках означених векторів передбачається здійснення 62 реформ та державних програм розвитку: реформи національної безпеки і оборони, оновлення влади та антикорупційна реформа, судова, податкова реформи, реформи правоохоронної системи та системи охорони здоров'я, децентралізація та реформа державного управління, дерегуляція та розвиток підприємництва, програми енергонезалежності і популяризації України у світі та

просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [144].

Українська стратегія розвитку здебільшого спрямована на отримання економічного зростання, випускаючи з виду дві інші важливі складові, які повинно розвивати системно.

Згідно із цією Стратегією Кабінетом Міністрів України затверджено Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року, одним з основних напрямків якого на найближчу перспективу є розвиток інновацій та реформа у сфері інтелектуальної власності, що передбачає створення передумов для розвитку та широкого впровадження інновацій в усіх галузях економіки, а також подальшого переходу до цифрової економіки, зокрема вдосконалення нормативно-правової та регуляторної бази у сфері інновацій, інтелектуальної власності та цифрової економіки, вдосконалення державної політики у цих сферах та запровадження програм, спрямованих на стимулювання та підтримку інноваційного розвитку [13].

Цілями 2017 року в діяльності Кабінету Міністрів України є: вдосконалення законодавства для стартапів (корпоративного, податкового, у сфері інтелектуальної власності, валютного регулювання тощо), інноваційної діяльності та у сфері телекомунікаційних послуг, надання інформаційних послуг. Крім того, планується запровадження дворівневої структури державного управління сферою інтелектуальної власності. Все це створюватиме передумови для розвитку високих технологій та інновацій, широкого упровадження інноваційних технологій в усіх галузях економіки [Там же].

Оскільки діяльність із застосуванням інновацій відноситься до сфери економічного розвитку території, то в межах своїх повноважень у галузі соціально-економічного розвитку місцеві державні адміністрації розробляють проекти програм інноваційного розвитку територій, які можуть бути як складовими програм соціально-економічного розвитку, так і самостійними цільовими програмами, і подають їх на затвердження відповідній раді, забезпечують їх виконання та звітують перед нею про їх

виконання; подають місцевій раді висновки щодо доцільності розміщення на відповідній території нових підприємств та інших об'єктів незалежно від форм власності; вносять за погодженням із відповідними органами місцевого самоврядування пропозиції про створення спеціальних (вільних) економічних зон, зміну статусу та їх території [19, ст. 17].

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеві ради затверджують програми соціально-економічного розвитку територій та самостійні цільові програми, заслуховують звіти про їх виконання; приймають рішення, пов'язані із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в їх статусі, внесенням до відповідних органів пропозицій з цих питань; надають згоду на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України [18, ст. 26, 43]. До повноважень виконавчих органів місцевих рад в сфері регулювання відносин, що пов'язані з інноваційною діяльністю, можна віднести підготовку програм соціально-економічного розвитку населених пунктів, інших цільових програм, подання їх на затвердження ради та організація виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм; подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку районів і областей; залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території [Там же, ст. 27].

Запровадження інновацій у сфері життєдіяльності місцевих спільнот є складним, тривалим у часі, процесом, що пов'язаний з інвестиційним забезпеченням їх життєвого циклу. Діяльність інвестора завжди передбачає ризик, оскільки інноваційна діяльність на всіх етапах пов'язана із значними фінансовими вкладеннями та потребує стабільності. Ці ризики неможливо передбачити.

Щодо здійснення інноваційної діяльності Закони «Про інноваційну

діяльність» та «Про інвестиційну діяльність» тісно пов'язані між собою.

Закон України «Про інноваційну діяльність» трактує інноваційну діяльність як «діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [15, ст. 1].

Інший Закон тлумачить інноваційну діяльність більш широко, він прив'язує до нього інтереси інвестора. Інноваційною діяльністю є сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності [14, ст. 3]. Ще однією важливою нормою цього Закону є забезпечення права інвестора на захист інвестицій. Держава є гарантом цього захисту, а в деяких випадках інвестиції можуть бути застраховані [Там же, ст. 19]. Державні гарантії здійснення інвестиційної діяльності несуть значні фінансові, економічні та політичні ризики для держави при веденні бойових дій.

Закон «Про інноваційну діяльність» визначає повноваження виконавчих органів публічного управління у сфері інноваційної діяльності. Відповідно до цього Закону органи публічного управління: розробляють проекти місцевих інноваційних програм і подають їх для затвердження відповідним місцевим радам; вживають заходів щодо виконання місцевих інноваційних програм; залучають підприємства, установи і організації, розташовані на підпорядкованій їм території, за їх згодою, до розв'язання проблем інноваційного розвитку населених пунктів; доручають державним інноваційним фінансово-кредитним установам (їх регіональним відділенням) або комунальним інноваційним фінансово-кредитним установам проведення конкурсного відбору інноваційних проектів місцевих інноваційних програм і здійснення фінансової підтримки цих проектів у межах коштів, передбачених у відповідному місцевому бюджеті; готують і подають відповідним місцевим радам пропозиції щодо створення комунальних спеціалізованих інноваційних

фінансово-кредитних установ для фінансової підтримки місцевих інноваційних програм; подають пропозиції спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності стосовно включення інноваційних проектів за місцевими програмами до державних програм і їх фінансування шляхом кредитування із державного бюджету через державні інноваційні фінансово-кредитні установи [15, ст. 10]. Більш узагальнено деякі з цих повноважень знаходять своє відображення і в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Не зважаючи на проголошений державою курс на розвиток національної економіки із застосуванням інноваційної діяльності [14], у вітчизняному законодавстві підтримка інноваційної діяльності з боку органів державної влади та місцевого самоврядування визначається або узагальнено, або окремо визначеними важелями [26, ст. 329; 135, ст.17]. До них відносяться:

- повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів;

- часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

- повна чи часткова компенсація бюджетів різного рівня відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

- надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

- майнове страхування реалізації інноваційних проектів;

- підтримка створення та розвитку суб'єктів інфраструктури інноваційної діяльності, підготовку та перепідготовку відповідних кадрів,

охорону та захист прав інтелектуальної власності, захист від недобросовісної конкуренції у сфері інноваційної діяльності та ін.

При цьому, в Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що фінансова підтримка інноваційної діяльності за рахунок державного чи місцевого бюджетів надається в межах коштів, передбачених цими бюджетами [15, ст. 17]. Сьогодні і державний, і місцеві бюджети мають певні проблеми із джерелами надходжень. Місцеві бюджети розвитку взагалі важко наповнюються. Як приклад, із 2011 р. значно уповільнилися темпи приватизації комунального майна в різних населених пунктах. Це можна пояснити зниженням попиту на об'єкти комунальної власності. Не допомагає навіть змінене законодавство про приватизацію, що значно полегшує її процедуру. З 2014 р. прослідковується стійка тенденція до зниження темпів приватизації комунального майна, враховуючи ситуацію у державі.

Останнім часом в Україні державою все більше приділяється уваги та створюються сприятливі умови для розповсюдження процесів ДПП як у сферах державного сектору, так і на місцевому рівні. Про це свідчить поява значної кількості нормативно-правових актів, що регулюють відносини в цій сфері, зокрема схвалена Урядом у 2013 р. Концепція розвитку ДПП в Україні на 2013-2018 рр., в якій підкреслено необхідність залучення приватного сектору до соціально-економічного розвитку країни, а також визначені причини уповільнення розвитку ДПП [147].

Практика упровадження концесійних відносин в Україні досі має певні негаразди, оскільки при наявності значної кількості нормативно-правових актів у цій галузі [17], велика кількість питань залишається неврегульованими.

У зв'язку з необхідністю залучення у місцеве господарство інвестицій та кризовим становищем комунальних підприємств, що забезпечують надання життєво-необхідних послуг населенню відповідних територій, враховуючи значну зношеність їх основних фондів, основну частину яких складають комунікації, з 2008 р. процес надання в концесію об'єктів

комунальної власності набув значного поширення. Враховуючи цей факт, стратегічну та соціальну важливість об'єктів тепло-, водопостачання та водовідведення, можливі ризики з боку територіальних спільнот, нормативно-правове забезпечення процесу надання в концесію таких об'єктів потребувало негайного удосконалення.

Не зважаючи на спрямованість національної економіки на запровадження кластерної форми організації територій, що підтверджено державною стратегією та концепцією розвитку, в Україні досі немає правових засад формування кластерів на її території, не визначено на законодавчому рівні суб'єктів кластерних утворень, механізм створення кластерних мереж, місце і роль державних органів влади та органів місцевого самоврядування в цьому процесі, не передбачено загальні засади та механізм надання пільг і фінансової підтримки учасникам кластерів, контроль за їх функціонуванням, правовий режим отриманої продукції тощо. Вивчення закордонного досвіду не дає можливості безперешкодно створювати кластерні мережі в Україні через особливості, які має кожна країна світу. Спочатку в цьому напрямку повинно бути адаптовано законодавство.

Чинна нормативно-правова база щодо кластерних утворень, а саме Послання Президента України до Верховної Ради України «Україна в 2007 році: внутрішнє та зовнішнє положення та перспективи розвитку», Концепція Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки», Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року», носить лише декларативний характер.

Інновацією, що запроваджується в сфері публічного управління в Україні, є забезпечення принципів гласності, відкритості та прозорості діяльності органів публічної влади та юридичних осіб публічного права. Означені принципи були проголошені ще в 1997 р. Законом України «Про

місцеве самоврядування в Україні». Практичне забезпечення реалізації цих принципів здійснив прийнятий у 2011 р. Закон України «Про доступ до публічної інформації», який визначив порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, у т.ч. підприємств, що є суб'єктами публічного права, та інформації, що становить суспільний інтерес [120, преамбула]. Цей закон забезпечив обов'язкове створення органами публічного управління власних веб-сайтів та постійний вільний доступ громадян до публічної інформації. Вперше цей Закон визначив суб'єктами надання інформації державні та комунальні підприємства, а також відповідальність за несвоєчасне оприлюднення, неоприлюднення та ненадання такої інформації на запит про неї.

Прийнятий влітку 2016 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності», вніс зміни до Господарського кодексу України та Закон України «Про інформації», визначивши обов'язковість публікації інформації щодо діяльності юридичних осіб публічного права на власних веб-сайтах або веб-сайтах органів публічної влади, які їх створили, що забезпечить прозорість їх діяльності.

Постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» із змінами, внесеними у грудні 2016 р., та від 30.11.2016 р. № 867 «Деякі питання оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних» зобов'язали органи публічної влади та юридичні особи публічного права на створеному державному веб-порталі публікувати та регулярно оновлювати інформацію щодо своєї діяльності.

Ще одною новацією щодо відкритого доступу до інформації про діяльність установ публічного права стало запровадження електронного декларування відповідно до Закону України «Про запобігання корупції». Тепер інформація про майно, доходи, корпоративні права,

фінансові зобов'язання, членство в організаціях суб'єктів декларування знаходиться у відкритому доступі в будь-який час. При цьому, вперше в категорію суб'єктів декларування цим законом включено посадових осіб державних і комунальних підприємств, установ та організацій.

У грудні 2016 р. до Закону «Про запобігання корупції» було внесено зміни і з переліку осіб, що подають декларацію до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, було виключено посадових осіб юридичних осіб публічного права соціально-культурної сфери [13, ст. 45].

Проведена кампанія електронного декларування показала неготовність до нього декларантів. Роз'яснення щодо заповнення декларації, розміщені на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції, не враховували багато питань при заповненні декларацій, і в тексті роз'яснень зазначено, що вони носять рекомендаційний характер і не містять нових правових норм. Державі необхідно було проводити семінари та вебінари щодо заповнення електронної декларації та видати повні інструкції, враховуючи визначену відповідальність за недостовірні відомості, зазначені в декларації. Роль роз'яснювачів широкому колу посадовців взяли на себе приватні юридичні структури, але їх думка не є офіційною і носить суб'єктивний характер.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що сьогодні основними проблемами є: 1) недостатня врегульованість застосування форм, методів та інструментів інноваційного розвитку територій; 2) нездатність чинного законодавства швидко реагувати на потреби територій внесенням змін до відповідних нормативно-правових актів або прийняттям нових.

Враховуючи необхідність швидко реагувати на реальні потреби територій унаслідок запровадження інновацій, органи місцевого самоврядування в межах свої повноважень та чинного законодавства приймають локальні нормативно-правові акти. Для вирішення ж проблеми необхідна активна співпраця між органами місцевого самоврядування та державної влади щодо швидкого реагування на потреби територій під час

упровадження інновацій

2.2 Особливості механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку територій

Сучасний стан фінансового забезпечення розвитку територій характеризується наявністю суттєвих вад, які значно уповільнюють процеси кількісних та якісних змін в усіх сферах життєдіяльності територіальної спільноти [12]. Фінансове забезпечення, зокрема за рахунок залучення інвестицій в економіку населеного пункту, можливості їх задоволення відповідними суб'єктами господарювання є одним з основних завдань органів державної влади та місцевого самоврядування. Інвестори привносять інновації в процеси надання комунальних послуг, що, в свою чергу, забезпечує розвиток відповідної сфери господарювання та населеного пункту в цілому. Належні умови функціонування інвесторів повинна забезпечувати держава та органи місцевого самоврядування.

Нажаль, в Україні інвестори з невеликим бажанням вкладають кошти у фінансування наукових сфер. Із боку держави, незважаючи на проголошений нею інноваційно-інвестиційний курс розвитку економіки [13], наукова сфера у порівнянні з іншими сферами діяльності фінансується в достатньо малих обсягах. Звичайно цих коштів не вистачає на належне виконання наукових розробок. Наукові розробки фінансуються з різних джерел: з державного та місцевих бюджетів, із фондів спеціального призначення (до 2010 р. позабюджетних фондів), власних коштів підприємств, установ та організацій, що здійснюють наукову та науково-технічну діяльність, коштів замовників (як вітчизняних підприємств, установ та організацій, так і іноземних) та інших джерел фінансування.

Аналіз динаміки обсягів джерел фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні в період 2004-2021 рр. наведено в таблиці 2.1 та на рисунку 2.1 [89].

Таблиця 2.1 – Обсяги фінансування наукових та науково-технічних робіт у 2004-2021 рр.

Вид джерел фінансування	Значення по роках, тис. грн					Структура, %				
	2004	2009	2014	2020	2021	2004	2009	2014	2020	2021
Кошти державного бюджету	614514	1711175	3704339	4214176	3700856,1	30,03	33,16	41,18	34,48	32,1
Кошти фондів спеціального призначення	0	23473,6	25717,3	31022,6	125952,8	0	0,51	0,29	0,25	1,09
Власні кошти	18582,4	24937,6	48303,6	51154,6	83968,6	0,91	0,48	0,54	0,42	0,73
Кошти замовників	1262868	2938138	4277038	4678075	6291577,7	61,71	56,94	47,54	38,27	54,56
Інші джерела	89081	121191,1	68462,6	245156,2	182309,8	4,35	2,35	0,76	2,01	1,58
Усього	2046339	5160400	8995894	122231,58	100	100	100	100	100	100

За даними таблиці 2.1 та рисунку 2.1 видно, що майже за всіма видами джерел фінансування наукових та науково-технічних робіт із 2004 р. і по теперішній час спостерігається загальна тенденція до зростання. Виключенням є тільки кошти фондів спеціального призначення, фінансування наукової та науково-технічної діяльності з яких у найбільших обсягах здійснювалося в 2004 р., далі в динаміці спостерігаються коливання обсягів фінансування з цих фондів, але в структурі їх частка незначна.

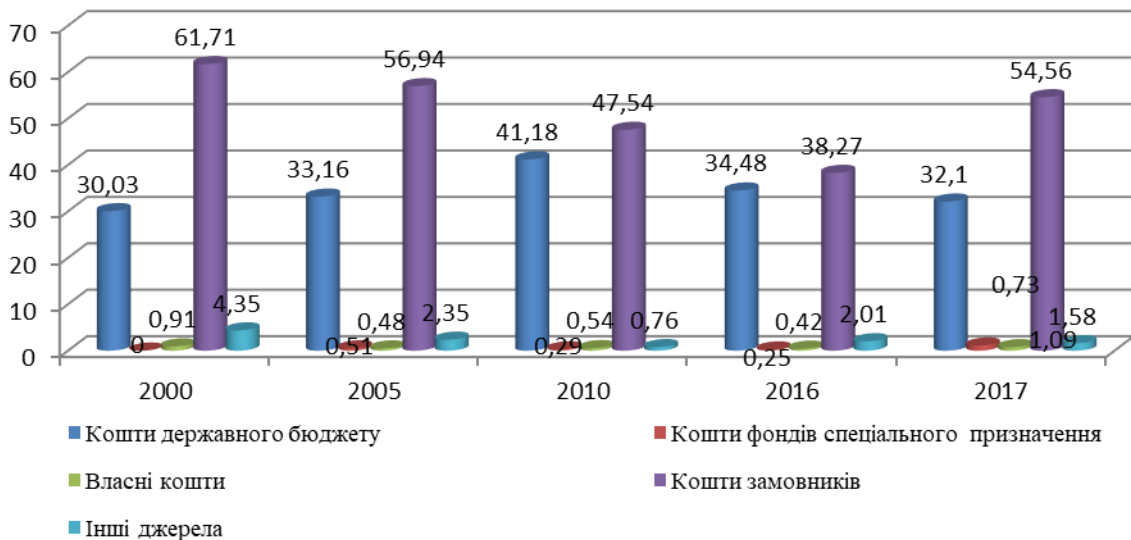

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягів фінансування наукових та науково-технічних робіт за період 2000-2017 рр., %

У загальній структурі обсягів фінансування наукової та науково-технічної діяльності найбільша питома вага припадає на такі джерела фінансування як кошти замовників наукових розробок та кошти з державного бюджету. При цьому, якщо до 2005 р. серед замовників переважали вітчизняні підприємства та організації, то з 2005 р. до 2013 р. спостерігалася перевага з боку підприємств та установ іноземних держав. Сьогодні вони мають майже рівні частки.

Частка участі місцевих бюджетів в якості інвесторів наукової та науково-технічної діяльності в Україні взагалі незрівнянно мала, але в 2017 р. вона збільшилася. Протягом 2005-2017 рр. спостерігається тенденція до зниження обсягів фінансування наукових розробок з боку органів публічного управління. В 2017 р. обсяги фінансування дещо покращилися, але на загальну картину вони суттєво не вплинули, що свідчить про незацікавленість органів влади в проведенні наукових розробок та упровадженні їх результатів у життєдіяльність суспільства. Звісно, це можна пояснити, в першу чергу, обмеженістю фінансових ресурсів місцевих

бюджетів та їх важким фінансовим становищем, що спостерігається останнім часом у різних регіонах України. Така ситуація є проблемою розвитку територій. Практика показує необхідність фінансування розробок та упровадження інновацій у сфері надання комунальних послуг.

Фінансове оздоровлення галузі житлово-комунального господарства передбачає перш за все ефективне застосування фінансово-кредитного та податкового механізмів [23].

На сучасному етапі розвитку підприємств ЖКГ з оптимізмом очікуються інвестиційні та кредитні ресурси в розвиток об'єктів водо-, теплопостачання та водовідведення через кредити банків, небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ, приватні, комунальні фонди кредитування розвитку підприємств, кошти компаній-стратегічних інвесторів [15].

У 2005 р. в Україні у сфері виробництва та розподілення електроенергії, газу та води, які є життєвонеобхідними, тільки 3,24 % підприємств займалися інноваційною діяльністю, в 2010 р. частка таких підприємств складає вже 7,52 %, а в 2011 р. – 13,17 %, в 2013 р. – 10,29 %, в 2014 р. – 10,66 % , в 2015 р. – 7,68 %, в 2017 р. – 6,94 % [89, с. 179-184]. І хоча цей відсоток невеликий, до 2011 р. спостерігається тенденція до збільшення кількості підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність у сфері виробництва та розподілення електроенергії, газу та води, поводження з відходами, в 2013-2017 рр. спостерігається тенденція до зниження, яка пояснюється нестабільною фінансово-економічною ситуацією, зниженням інвестиційної активності в регіонах.

Аналіз витрат підприємств таких сфер місцевого господарства як виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, поводження з побутовими відходами та їх структури за напрямками інноваційної діяльності протягом 2000-2017 рр. наведено в таблиці 2.2 та рисунку 2.2 [89, с. 192-194].

Таблиця 2.2 – Загальний обсяг та структура витрат у сферах місцевого господарства за напрямками інноваційної діяльності

Напрямок інноваційної діяльності	Значення по роках, тис. грн					Структура, %				
	2000	2005	2010	2016	2017	2000	2005	2010	2016	2017
Внутрішні науково-дослідні розробки	88,4	151,6	2835,3	14010,9	326255,9	00,002	0,03	0,51	3,88	52,13
Зовнішні науково-дослідні розробки	29148	5256,9	6258,2	6182,9	8059,2	0,58	0,95	1,13	1,73	1,29
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	4634399	420044,1	529186,9	316235,2	262744,9	82,18	75,52	95,4	87,48	41,98
Інші зовнішні знання	758,6	9800,6	13619,7	15111,7	13963	0,02	1,76	2,46	4,18	2,23
Інші	363332,4	120983,8	2817,9	9963	14805,2	7,23	21,75	0,51	2,76	2,37
Усього	5027726	556237	554718	361503,7	625828,2	100	100	100	100	100

Як видно з даних, наведених у таблиці 2.2 та на рисунку 2.2, підприємства у сферах виробництва та розподілення електроенергії, газу, води, поводження з побутовими відходами найбільшу частину коштів витрачають на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, які є інноваційним продуктом.

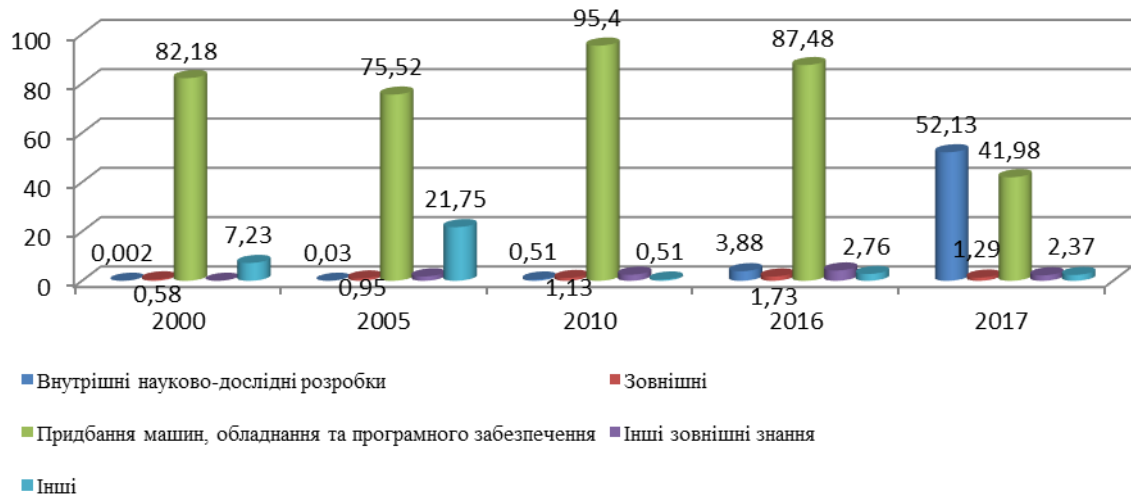

Рисунок 2.2 – Структура витрат підприємств сфери місцевого господарства за напрямками інноваційної діяльності за період 2000-2017 рр., %

Цей вид інноваційної продукції має найбільшу питому вагу протягом 2000-2015 рр. Найбільше витрачених коштів на цю категорію припадає на 2015 р. У 2017 р. частка цього виду робіт зменшується, але збільшується частка коштів, що витрачається на внутрішні науково-дослідні роботи, хоча протягом усього періоду спостерігалися найменші обсяги його фінансування.

У 2016 р. цей показник значно підвищується й у натуральному виразі (майже в 5 разів у порівнянні з 2015 р.), і в якості питомої ваги в загальному обсязі витрат на різні види інноваційної діяльності (3,88 % порівняно з 0,51 % в 2015 р.), в 2017 р. спостерігається суттєве його збільшення (52,13 % в порівнянні з 3,88 % в 2016 р.), що свідчить про приділення уваги вітчизняними підприємствами означеної сфери господарювання цьому виду інноваційної діяльності.

Отже, однією з найважливіших складових забезпечення інноваційного розвитку населених пунктів є фінансова. Сучасний стан фінансового забезпечення інноваційних процесів у сферах, що забезпечують надання базових послуг, є незадовільним. Підприємства цієї сфери обмежені в фінансових ресурсах та у виборі джерел їх отримання для забезпечення належної своєї діяльності. Здійснення ефективного інноваційного

забезпечення сфер місцевого господарства, які призначені задовольняти базові потреби територіальних спільнот у життєво необхідних послугах, необхідно будувати на принципах ДПП, використовуючи різноманітні інструменти фінансово-кредитного, податкового, інвестиційного механізмів, а також власні можливості комунальних суб'єктів господарювання. Вивчення зарубіжного досвіду упровадження інноваційних форм розвитку (кластерної форми організації виробництва - в Німеччині, США, Індії, процесів об'єднання громад – у Польщі, Італії, Латвії), розглянутий у підрозділі 1.3 свідчить, що ключова роль у процесах забезпечення інноваційних розробок для сфер місцевого господарства відведена державі та місцевим органам влади.

2.3 Механізми організаційного забезпечення інноваційного розвитку територій

Розвиток території як складної соціально-економічної системи не може відбуватися хаотично. Для отримання ефективних результатів, які спрямовані передусім на досягнення високого рівня життя населення, якісне задоволення його потреб, забезпечення високих соціально-економічних показників розвитку території, він повинен бути керованим.

Проблеми керованості такого розвитку, визначення суб'єктів управління, здатності їх оперативно приймати необхідні та адекватні рішення для створення необхідних умов з метою запровадження інновацій, забезпечення сталого розвитку території, взаємодії з мешканцями на всіх етапах запровадження інновацій і здатності нести відповідальність за прийняті рішення та наслідки їх запровадження перед територіальною спільнотою, залишаються актуальними на будь-якому етапі розвитку суспільства.

Самий термін «інновація» несе в собі ризикованість, невизначеність, непередбачуваність результатів свого впровадження. При значній кількості

існуючих методів та інструментів управління територіальним розвитком у певних випадках вони втрачають свою актуальність та ефективність впливу. Час диктує нові вимоги до управління та управлінців, що його здійснюють (особливо це стосується управління територіями, оскільки воно носить соціальний характер, а наслідки прийняття управлінського рішення впливають на життя кожного мешканця населеного пункту).

Сьогодні актуальними є проблеми наукового обґрунтування ролі та місця органів влади у процесах інноваційного розвитку територій, визначення їх функцій на кожному етапі життєвого циклу інновацій, оскільки покладати всі функції щодо забезпечення інноваційного розвитку територій у сучасних умовах демократизації суспільства тільки на них не є вірним. Тому, на наш погляд, заслуговує на увагу вивчення та застосування корпоративного підходу у випадку побудови моделі управління інноваційним розвитком територій, при якому в цьому процесі, зокрема на етапі прийняття рішень, крім органів публічного управління, приймають участь й інші інституції територіальної спільноти, а саме бізнес-структури, громадськість, наукові центри, освітні установи та ін.

При цьому, сьогодні громадськість все більше проявляє інтерес до того, що відбувається в суспільстві, та наскільки ефективно здійснюють органи влади свою управлінську діяльність. Більш того, громадськість бажає приймати участь у процесах управління територіальним розвитком, а не лише бути об'єктом управління, на якого здійснюється управлінський вплив. Це відбувається шляхом участі її в координаційних радах із різних питань територіального розвитку та в наглядових радах, що створюються сьогодні на комунальних підприємствах.

Місцеві інституції повинні бути зацікавлені у процесах розробки та упровадження інновацій у різних сферах суспільної діяльності, оскільки всі вони прагнуть сталого розвитку території, на якій знаходяться та здійснюють свою життєдіяльність. Держава в цьому випадку визначає загальний пріоритетний курс розвитку в цілому та надає допомогу місцевим

спільнотам, що практично його реалізують.

Нажаль, в Україні і сьогодні ситуація щодо активної участі держави у запровадженні інноваційних форм розвитку територій у переважній більшості своїй не змінилася, не зважаючи на прийняті нормативно-правові акти, відповідні державні програми та проголошений курс на інноваційний розвиток країни. Краща ситуація лише із запровадженням реформи децентралізації, яка є інноваційною для українських територій та знаходиться на особливому контролі Уряду. Але і сьогодні наукова галузь, зокрема в сфері державного управління, не має належного фінансування для забезпечення продукування наукових розробок та впровадження їх на відповідних територіях і покращання якості задоволення потреб мешканців.

Важливою подією в сфері забезпечення інноваційної діяльності стало створення 5 квітня 2017 р. при Кабінеті Міністрів України консультативно-дорадчого органу – Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, до повноважень якої входить підготовка та подання Кабінетові Міністрів України пропозицій щодо формування засад державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності; підготовка пропозицій щодо визначення пріоритетів розвитку науки і техніки та заходів з їх реалізації; розгляд та надання висновків щодо проектів концепцій державних цільових наукових та науково-технічних програм і проектів таких програм; ініціювання і замовлення прогнозних та форсайтних досліджень у галузі науки, технологій, інновацій, організації та проведення наукової експертизи рішень центральних органів виконавчої влади, що стосуються наукової сфери, а також проектів концепцій державних цільових наукових та науково-технічних програм і проектів таких програм та ін. [18].

Аналіз сучасної ситуації із організації запровадження інноваційних процесів розвитку, наведений вище, дозволив виявити проблему відсутності єдиного організаційного механізму забезпечення інноваційного розвитку територій. Виходячи з цього, автором пропонується удосконалити існуючий організаційний механізм забезпечення інноваційного розвитку територій та

представити його у вигляді, наведеному на рисунку 2.3. Означений механізм розроблений з урахуванням результатів наведеного вище аналізу проблем управління інноваційним розвитком територій та вивчення досвіду упровадження його форм у зарубіжних країнах, розглянутий у першому розділі магістерської роботи.

Як видно з рисунку 2.3, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, держава організаційно створюють умови для розробки інноваційних ідей, отримання нових знань, упровадження інновацій на відповідних територіях. На цьому рисунку виділені функції, здійснення яких необхідно для забезпечення процесів інноваційного розвитку на відповідних територіях.

До них належать:

- 1) визначення найважливіших сфер життєдіяльності спільноти, виходячи з напрямів інноваційного розвитку;
- 2) розроблення, затвердження стратегій, програм, проектів інноваційного розвитку територій, реалізація їх, моніторинг результатів, координація дій учасників інноваційного процесу, прийняття відповідальності за наслідки упровадження інновацій, страхування інновацій;
- 3) використання механізмів підтримки та стимулювання участі в інноваційному розвитку територій інших суб'єктів розвитку (бізнесу, громадськості, наукових центрів, фінансових інститутів, міжнародних організацій) на всіх етапах інноваційної діяльності (пільги, кредитування, фінансова допомога, преференції та ін.);
- 4) активне сприяння місцевим ініціативам із приводу застосування інноваційних форм розвитку (юридична підтримка, проведення конкурсів, фінансова допомога, пільги тощо);
- 5) створення комунальних банків, венчурних фондів для підтримки та фінансування інноваційних проектів і програм, пільгова політика щодо

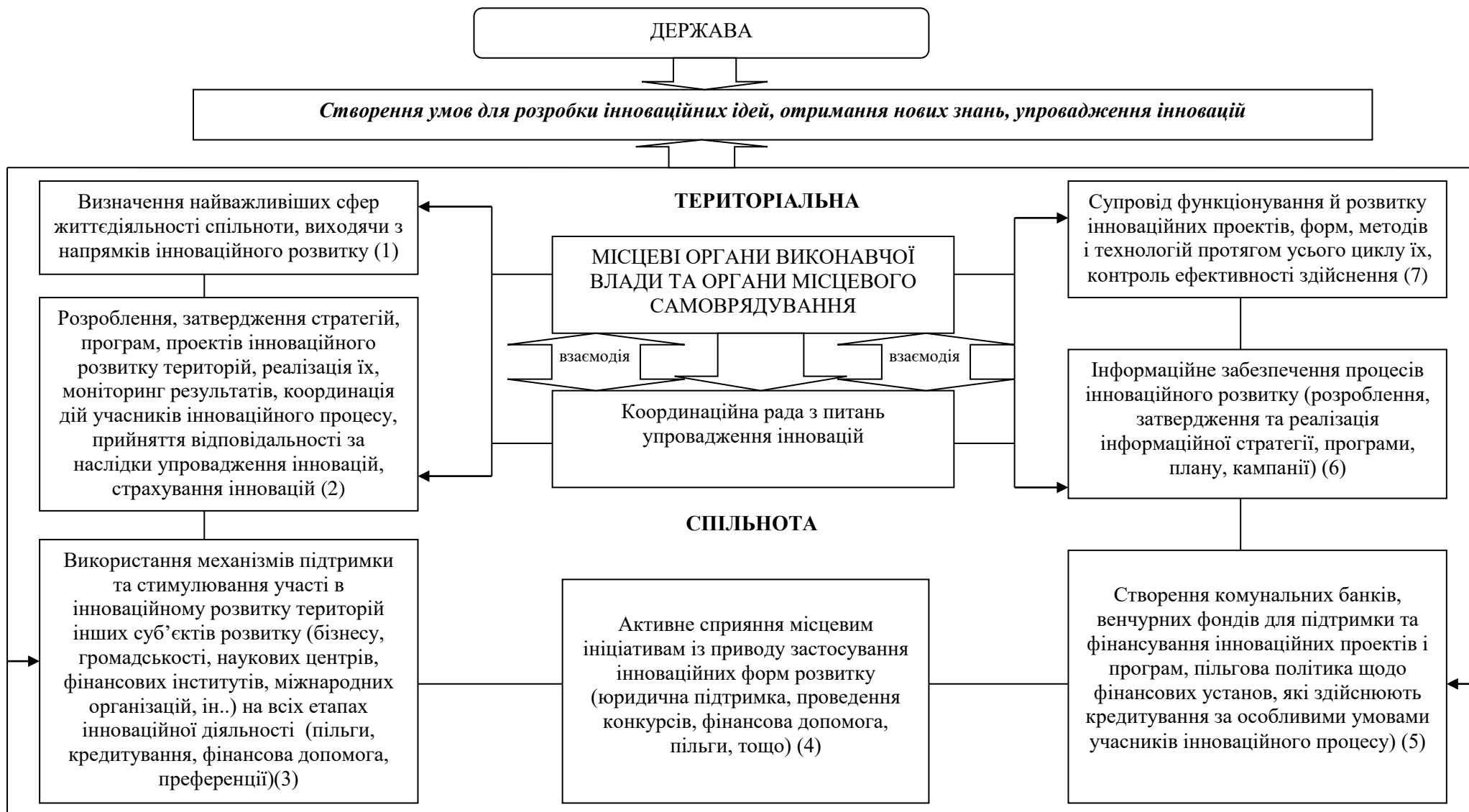

Рисунок 2.3 – Організаційний механізм забезпечення інноваційного розвитку територій

фінансових установ, які здійснюють кредитування за особливими умовами учасників інноваційного процесу;

б) інформаційне забезпечення процесів інноваційного розвитку (розроблення, затвердження та реалізація інформаційної стратегії, програми, плану, кампанії);

7) супровід функціонування й розвитку інноваційних проєктів, форм, методів і технологій протягом усього життєвого циклу їх, контроль ефективності їхнього здійснення.

Усі ці функції із забезпечення інноваційного розвитку територій притаманні місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування як основним суб'єктам інноваційного розвитку територій. Але, оскільки питання інноваційної діяльності органів публічного управління безпосередньо впливають на умови життєдіяльності кожного члена територіальної спільноти та рівень забезпеченості його потреб, доречним було б створення при них Координаційної ради з питань упровадження інновацій на відповідній території, до складу якої входили б представники органів публічного управління, громадських організацій, бізнес-структур, депутати місцевих рад, а також фахівці різних сфер діяльності, що мають певний досвід та необхідні знання з різних питань та небайдужі до стану речей, що відбуваються в населеному пункті.

Така Координаційна рада виступає як постійно діючий консультативно-дорадчий орган з управління інноваційним розвитком територій, яка діє на громадських засадах на підставі Положення про таку раду, що затверджується рішенням органу публічного управління, та координує інноваційну діяльність у будь-якій сфері місцевого розвитку та здійснює моніторинг її результатів.

Отже, можна констатувати, що у процесі управління інноваційним розвитком територій провідна роль належить місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, що мають відповідні повноваження, а результати здійснення цього розвитку залежать від усього

місцевого співтовариства. Держава не повинна стояти осторонь від процесів територіального розвитку, а всіляко сприяти місцевим ініціативам. Ефективним засобом такої підтримки зарекомендували себе конкурси, що проводяться на державному, місцевому рівнях за участю міжнародних організацій-донорів. Дієвим інструментом організаційного механізму забезпечення інноваційного розвитку територій, залучення громадськості та бізнесу до процесів управління інноваційним розвитком територій було б створення такого консультативно-дорадчого органу як Координаційна рада з питань упровадження інновацій на відповідній території.

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження сучасного стану використання певних механізмів публічного управління забезпеченням інноваційного розвитком територій дозволило зробити наступні висновки:

Отримання ефективних результатів запровадження форм інноваційного розвитку територій безпосередньо залежить від наявної нормативно-правової бази. Тому, важливою є активна співпраця між органами державної влади та місцевого самоврядування щодо швидкого реагування на потреби територій у нормативно-правовому забезпеченні застосування інноваційних форм, методів та технологій розвитку.

Одними з основних проблем інноваційного розвитку територій є незадовільна фінансова забезпеченість інноваційних проектів через брак коштів у місцевих бюджетах, недостатність наукових кадрів, що здійснюють розроблення інновацій та їх упровадження в життя місцевих спільнот.

Важливим завданням органів публічного управління є забезпечення інвестиційної привабливості регіону. Вивчення зарубіжного досвіду упровадження інноваційних форм розвитку свідчить, що ключову роль у процесах забезпечення розроблення та упровадження інновацій для сфер місцевого господарства відведено державі та місцевим органам влади через втілення державних програм та конкурсів, створення спеціальних фондів.

Удосконалення механізму організаційного забезпечення інноваційного розвитку територій здійснено з урахуванням зарубіжного досвіду щодо організації упровадження інноваційних форм розвитку у Німеччині, США, Індії, Польщі, Італії, Латвії та передбачає залучення громадськості до цих процесів у населених пунктах шляхом створення при органах публічного управління Координаційної ради з питань упровадження інновацій із визначенням її функцій та повноважень, а також механізму її взаємодії з органами влади.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

3.1 Технології вдосконалення механізму інформаційно-кадрового забезпечення інноваційного розвитку територій

У будь-якій організації людські ресурси є основним джерелом її розвитку, його рушійною силою. В процесах розвитку територій, особливо це стосується упровадження інновацій, від кваліфікації, досвідченості та обізнаності кадрів залежить успішність інноваційної діяльності, що безпосередньо впливає на якісне задоволення потреб місцевої спільноти.

Кадри – найбільш складний об'єкт управління в організації, тому що він, на відміну від предметних факторів виробництва, є «живим», що спричиняє його здатність самостійно вирішувати, критично оцінювати вимоги, які до нього ставляться, діяти, має суб'єктивні інтереси, а також є дуже чутливим до управлінського впливу, реакція на який до кінця невизначена [43].

Проведене в різних регіонах України експертне опитування довело, що недостатність кваліфікованих кадрів на місцях є основним бар'єром на шляху упровадження інновацій у регіонах (98 % експертів визнали цей фактор). 82 % експертів визначили кваліфіковані кадри фактором, що найбільше впливає на рівень конкурентоспроможності території. Наявність кваліфікованих кадрів є одним найважливіших показників-стимуляторів упровадження інновацій, що мають найбільший позитивний вплив на інноваційні процеси (94 % експертів). Експертами в цьому опитуванні виступили представники органів місцевого самоврядування, державної влади, бізнесу, громадськості, міжнародних організацій, комунальної сфери, науковці, які мали різний досвід та стаж роботи в сфері інноваційної діяльності, освіти та знання. Всього було оброблено 300 анкет. Результати опитування розглянуті в

підрозділі 3.3 й підтверджують проблему забезпечення кадрами та її вплив на можливості інноваційного розвитку території. Особливо цей кадровий голод відчутний у процесі упровадження такої інноваційної форми розвитку територій як створення спроможних об'єднаних громад.

ОТГ є тією формою інноваційного розвитку території, що дозволяє їй досягти нового рівня розвитку. Мешканці отримують новий рівень якості задоволення потреб, розвинуту інфраструктуру, сучасне майно, об'єкти соціального, культурного забезпечення, що відповідають європейському рівню якості, високий рівень життя внаслідок запровадження нових технологій забезпечення життєдіяльності та принципово нової організації надання послуг. Це і створення опорних шкіл, об'єктів охорони здоров'я, соціально-культурного призначення, центрів надання адміністративних послуг, що функціонують за новими критеріями якості їх надання. Функціонування органів влади тут фактично, а не декларативно відповідає головній меті їх створення – якнайповнішому задоволенню потреб мешканця.

Причинами недостатнього кадрового забезпечення органів влади в сфері запровадження інноваційних форм розвитку є недостатність коштів у місцевих бюджетах; невідповідність теоретичних положень, що викладаються, практиці; відсутність зацікавленості керівників у навчанні своїх підлеглих. При створенні ОТГ брак кваліфікованих кадрів на місцях не рятує навіть проведення міжнародними організаціями семінарів та тренінгів, випуск буклетів та роз'яснювальної літератури, заходи з обміну досвідом.

Оскільки сьогодні об'єднуються в першу чергу сільські, селищні громади та громади невеликих містечок ця проблема стає ще актуальнішою. Створені ОТГ не можуть прийняти участь у конкурсах, написати життєздатні проекти, отримати необхідне фінансування, забезпечити своєчасне створення та належне функціонування всіх необхідних інституцій ОТГ.

Також причинами незадовільного кадрового забезпечення в інноваційній сфері можна назвати залежність складу органів влади від результатів чергових виборів. Так, при утворенні ОТГ проведення виборів не

завжди дає владу фахівцям, що започаткували цю реформу в населеному пункті. Сучасні передвиборні технології вводять в оману мешканців та інколи приводять до влади випадкових людей, що уособлюють політичні сили, які не мають досвіду управління та знань у сфері місцевого розвитку. Зміна правлячої політичної сили тягне за собою зміну складу не тільки рад, а й їхніх виконавчих органів. Сфера управління місцевим розвитком втрачає справжніх фахівців своєї справи, які вимушені звільнитися та пристосовуватися до інших сфер діяльності. Нові управлінці не мають навиків управління територіями і мають накопичувати знання та досвід у цій сфері. Слід зазначити, що управління територією має свої особливості і суттєво відрізняється від управління будь-яким підприємством.

Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування мають відмінності від виконання службових обов'язків на будь-якому підприємстві, оскільки діяльність посадової особи полягає в виконанні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій, спрямованих на задоволення потреб територіальної спільноти.

Визначальним фактором кваліфікації посадової особи є рівень її професійної підготовки та досвід роботи. Крім того, посадовці несуть високу відповідальність, а служба в органах влади згідно з антикорупційним законодавством має певні обмеження. Обсяг роботи, що виконується, достатньо великий. При цьому, рівень оплати їх праці нижче, ніж в інших господарських сферах. Нагальною стає потреба в навчанні кадрів у процесі виконання ними службових обов'язків, «без відриву від виробництва».

На основі ефективної роботи кадрів лежать знання, кваліфікація, яку вони мають, а в основі знань знаходиться інформація про події, процеси та явища.

Як вже було розглянуто вище, саме нові знання спричиняють інноваційний розвиток, дають поштовх до задоволення потреб на новому рівні, що випереджає сучасний рівень на декілька років уперед, а людська складова є головною рушійною силою інноваційних процесів. Отримання

нових знань створює передумови для пошуку нових можливостей, способів задоволення потреб місцевих спільнот. Швидкість передачі знань впливає на рівень осяжності та обсяги людських ресурсів, які можуть отримати ці знання та можливість використати їх у необхідній мірі та необхідному місці. Для полегшення ситуації сьогодні до цих процесів повинні залучатися ІКТ.

Механізм інформаційно-кадрового забезпечення місцевих органів влади в процесах інноваційного розвитку територій і елементи його вдосконалення наведено на рис. 3.1. Нижче розглянемо детально всі його складові елементи.

Основою функціонування органів влади є кадровий потенціал, який постійно існує в умовах нестійкого середовища під впливом різних змін зовнішніх та внутрішніх факторів. Відповідно до Законів України «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування» існують чотири форми обіймання посад в органах влади: вибори, конкурс, стажування, переведення з кадрового резерву. Ефективна діяльність персоналу в сфері публічного управління базується на освіті та знаннях, які отримуються у закладах вищої освіти (ЗВО), зокрема регіональних інститутах НАДУ, за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних форм та досвіду, отриманому внаслідок практичної діяльності та обміну.

Впровадження нових форм та методів управління територіальним розвитком вимагає від кадрів високої кваліфікації та володіння знаннями, вміння швидко реагувати на проблеми з метою оперативного знаходження шляхів їх розв'язання. Нормативно-правова база є недосконалою (основні проблеми її розглянуті у підрозділі 2.1), що вимагає від посадових осіб певних знань та досвіду в різних сферах господарювання.

Підвищення кваліфікації посадових осіб органів влади є безперервним процесом і здійснюється за такими видами: навчання за професійними програмами підвищення кваліфікації; тематичні постійно діючі семінари; спеціалізовані короткострокові навчальні курси; тематичні короткострокові семінари, зокрема тренінги; стажування в органах влади, а також за кордоном; самостійне навчання (самоосвіта).

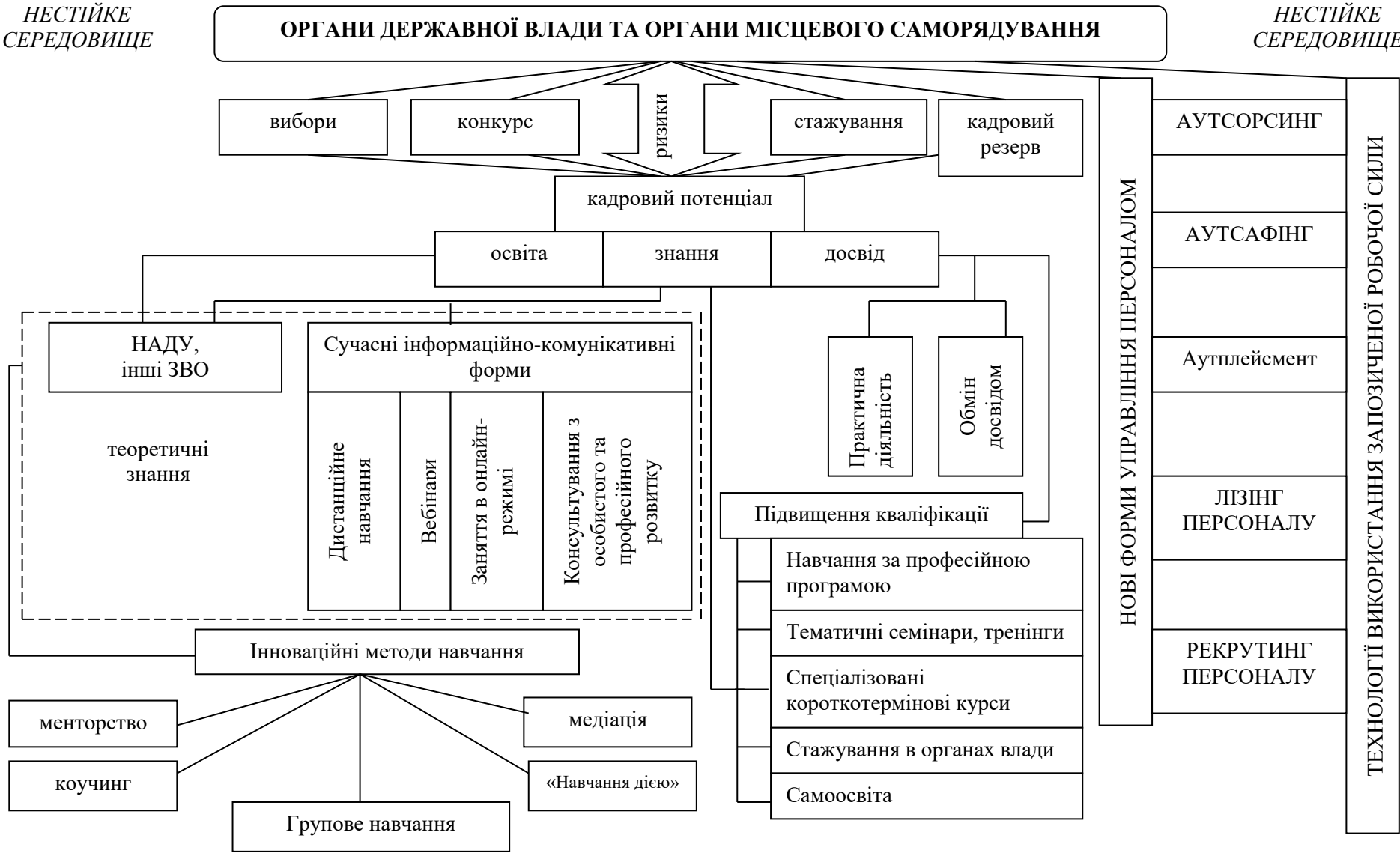

Рисунок 3.1 – Механізм інформаційно-кадрового забезпечення інноваційного розвитку територій

Означені види навчання мають плановий характер. Усі вони, крім самоосвіти, передбачають відсутність на своєму робочому місці, що унеможлиблює здійснення посадовими особами прямих обов'язків. Безперечно, всі вони сприяють підвищенню кваліфікації і дають фахівцям необхідні знання. Але інколи отримання знань у певних сферах, вивчення наявного досвіду вирішення проблеми, носить терміновий характер. Органи влади часто обмежені в інформації щодо досвіду запровадження інновацій.

Демократичні процеси в суспільстві, а також незалежність органів влади щодо обрання певної форми розвитку вимагають швидкого отримання необхідних знань для належного реагування на потреби місцевих спільнот. Тому, сьогодні необхідна скоординована відповідними державними органами (Національним агентством України з питань державної служби та її регіональними органами, Національною академією державного управління при Президентові України та її інститутами) організація обміну досвідом щодо результатів запровадження інноваційних форм розвитку.

Основними принципами навчання, на яких повинна базуватися сучасна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців з державного управління та місцевого самоврядування, є актуальність, участь і зворотній зв'язок [75, с. 389-390].

У сучасних умовах особливого значення набули сучасні інформаційно-комунікативні форми (дистанційне навчання, вебінари, заняття в on-line режимі), які доповнюють традиційне навчання та дозволяють реалізувати безперервне навчання шляхом самоосвіти з урахуванням індивідуальних потреб та організації навчання на робочому місці. Одним з ефективних методів стаціонарного та дистанційного навчання, навчання за індивідуальними траєкторіями може бути консультування з професійного і особистого розвитку [56].

Крім того, сьогодні в Україні активно розглядаються такі інноваційні методи навчання посадовців як наставництво, коучинг, медіація, навчання дією, навчання в робочих групах. Означені методи можуть застосовуватися як в межах навчання в освітніх закладах, так і безпосередньо на робочому місці [17]. Вони дозволяють

оперативно отримувати необхідну інформацію, вирішувати проблеми безпосередньо на місцях за допомогою фахівців, швидко знаходити необхідний варіант розв'язання певної ситуації.

Менторство (наставництво) – це спосіб навчання, коли більш досвідчений або освічений фахівець допомагає новачку або менш досвідченому фахівцю отримати певні знання та навички.

Коучинг – метод навчання, коли досвідчений фахівець (коуч) разом з менш досвідченим допомагає йому винайти спосіб вирішення конкретної проблеми, що утворилася (досягти відповідної мети).

Медіація – спосіб навчання, коли для вирішення проблеми залучається нейтральний незацікавлений фахівець, що допомагає сторонам винайти привильний шлях вирішення проблеми.

Метод «навчання дією» передбачає отримання знань та навичок під час здійснення конкретних функцій у процесі досягнення певної мети без відриву від виробництва. Фахівець повинний усвідомлювати цю мету та мати бажання її досягти. Автором цього методу є англійський дослідник Рег Реванс.

Групові навчання – метод навчання, коли наставник дає завдання невеликій групі (3-5 осіб) вирішити конкретну проблему, а потім шляхи розв'язання цієї проблеми аналізуються всією навчальною аудиторією.

Процеси управління персоналом, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації посадових осіб органів влади, а також проведення атестаційних та конкурсних процедур безпосередньо потребують удосконалення, застосування нових форм і методів належного їх здійснення.

У цьому ракурсі особливо цікавим є застосування таких новітніх форм управління персоналом як аутсорсинг, аутстафінг, аутплейсмент, лізинг та рекрутинг персоналу, що представляють собою технології використання запозиченої або тимчасової робочої сили, в процесах забезпечення інноваційного розвитку територій.

Аутсорсинг – це запозичення ресурсів ззовні. Він передбачає виконання сторонньою організацією окремих завдань чи бізнес-процесів, які не є профільними для підприємства, але необхідні для повноцінного його функціонування. В цьому

випадку підприємство купує не працю конкретних працівників, а послугу [53].

Аутстафінг – виведення персоналу за штат компанії. Компанія-провайдер стає формальним роботодавцем для працівників компанії клієнта і бере на себе повну відповідальність за них. Провайдер оформляє працівників до свого штату та відповідає за виплату заробітної плати, податків, проведення роботи з персоналом [11].

Лізинг робочої сили – це специфічна форма оренди робочої сили, яка передбачає надання лізингодавцем лізингоотримувачу робочої сили в тимчасове користування. Єдиним власником робочої сили є працівник [11].

Аутплейсмент як технологія представляє собою комплекс послуг із працевлаштування персоналу, що звільняється, надання психологічної, інформаційної та консультаційної допомоги таким працівникам [56].

Рекрутинг – це підбір персоналу за формальними вимогами замовника з урахуванням особистості та ділових якостей, який здійснюють за базою кандидатів і за відгуком та оголошенням в ЗМІ [54].

Означені послуги вже пропонуються на ринку України в галузях промисловості, будівництва, торгівлі, побутового обслуговування, туризму, ІКТ та ін., але цей бізнес знаходиться в початковій стадії розвитку. Фірми, що надають зазначені послуги, здійснюють свою діяльність лише в крупних обласних центрах (Київ, Харків, Дніпропетровськ, Львів). Такий стан пов'язаний з особливістю надання послуг та попиту на них. Обсяги їх надання в Україні ще достатньо незначні. Вони важко сприймаються суб'єктами господарювання. Одними з основних причин є побоювання розповсюдження внутрішньої конфіденційної інформації.

Таким чином, використання означених інноваційних нетипових форм використання робочої сили в органах влади дозволить знизити бюджетні витрати на утримання персоналу, підвищити якість роботи установи, тимчасово залучити кваліфікованих працівників у разі необхідності, знизити втрати робочого часу та навантаження на працівника при відсутності іншого.

3.2 Перспективи розвитку механізму контролю ефективності упровадження форм інноваційного розвитку територій

Функціонування будь-якої системи не може бути ефективним без контролю його здійснення. Яким би чином досконало воно не здійснювалось, правильно організований контроль дозволяє виявити слабкі сторони цієї системи та уникнути непередбачуваних наслідків її діяльності.

Територіальна спільнота та підприємства, що забезпечують її потреби, є складними соціально-економічними системами, діяльність яких тісно пов'язана між собою.

Це означає, що якість функціонування однієї з них залежить від діяльності іншої. Організація контролю діяльності підприємств, що надають комунальні послуги, з боку територіальної спільноти як безпосередньо, так і в особі органів публічного управління, а також органів державної влади набуває особливого значення в цій взаємодії.

З іншого боку, необхідність контролю діяльності таких підприємств, особливо в разі застосування інноваційних форм, методів та технологій розвитку, є безумовною, оскільки вони здійснюють свою діяльність у соціально важливих сферах та впливають на рівень добробуту місцевої спільноти. Своєчасно виявлені в процесі контролю негаразди дозволяють прийняти необхідне управлінське рішення, виправити ситуацію та уникнути соціальних конфліктів у суспільстві, що часто виникають через негативне його ставлення до інновацій.

Завдання контролю як функції управління полягає в тому, щоб встановити відповідність чи невідповідність фактичного стану керованого об'єкта заданому з метою усунення відхилень від заданих параметрів по можливості на більш ранній стадії, з тим щоб мати можливість прийняти коригуючі заходи, в певних випадках – притягти винних до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяну шкоду або здійснити заходи щодо запобігання або скорочення таких порушень у майбутньому [19].

Із початком надання послуг місцевому співтовариству підприємство будь-якої

організаційно-правової форми вступає в правовідносини з системою, суб'єктами якої є місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та територіальна спільнота. З питань надання послуг місцевій спільноті, воно є підконтрольним їй та органам влади, що її представляють. На рисунку 3.2. представлена схема здійснення контролю діяльності об'єкта концесії в процесі ДПП.

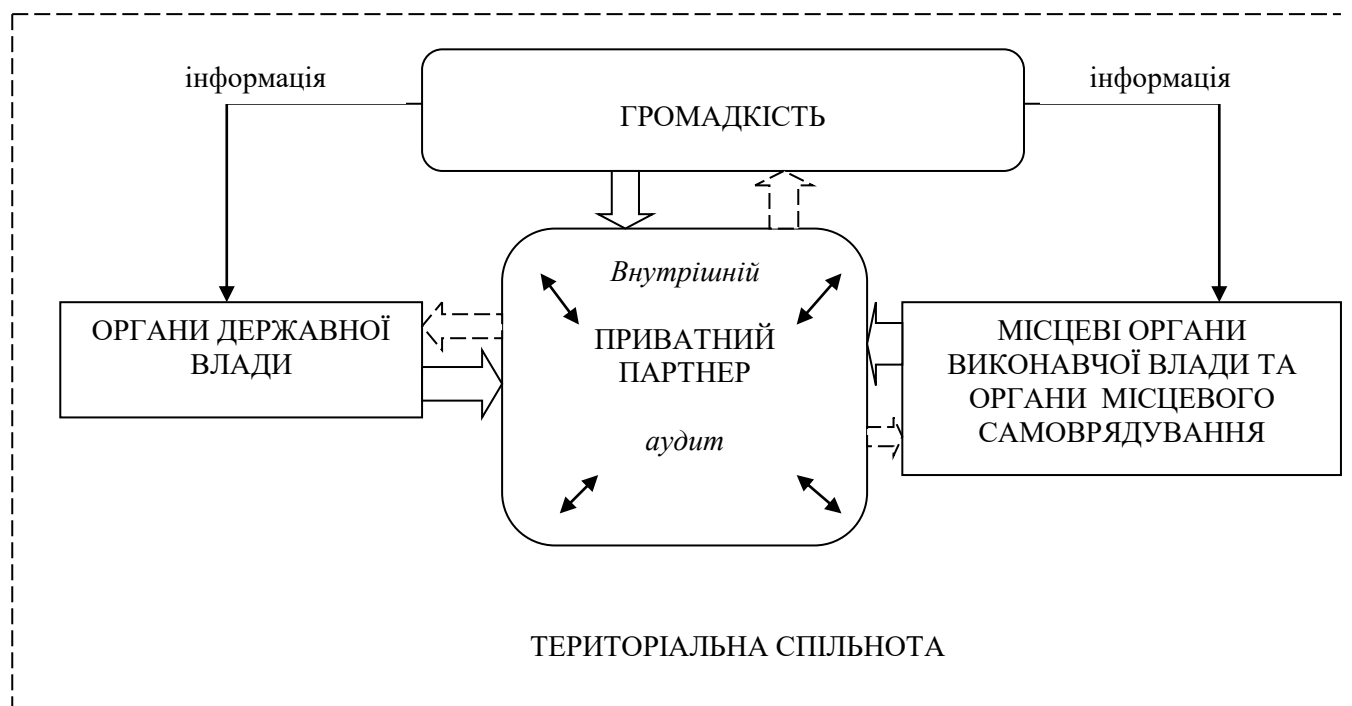

Рисунок 3.2 – Схема здійснення контролю діяльності об'єкта в процесі ДПП

Як видно з рисунку 3.2 функції контролю діяльності підприємства здійснюють місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та громадськість із питань, що стосуються надання комунальних послуг і діяльності в межах договору про ДПП, та органи державної влади – з питань діяльності підприємства взагалі (з питань фінансово-господарської та виробничо-технічної діяльності, якості продукції (послуг), у сферах охорони праці та трудових відносин, відповідності діяльності підприємства чинним нормативно-правовим актам, законності здійснення певних видів діяльності та операцій, цільового використання бюджетних коштів у разі наявності спільних з органами влади проектів, а також за діями посадових осіб, ін.).

Отже, суб'єктами контролю діяльності підприємств є місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, органи державної влади,

громадськість, само підприємство (внутрішній контроль та аудит). Об'ємними стрілками на схемі визначений контролюючий вплив від суб'єкта до об'єкта контролю. Пунктирні стрілки показують напрям надання відповідної інформації, необхідної для здійснення контролю. Звичайними стрілками визначені напрями надходження інформації для прийняття відповідного рішення суб'єктами управління.

На підставі чинних законодавчих актів [12; 137] всю інформацію, на підставі якої повинен проводитися контроль діяльності приватного партнера в сфері здійснення ДПП, систематизовано за наступними напрямками, що наведені на рисунку 3.3.

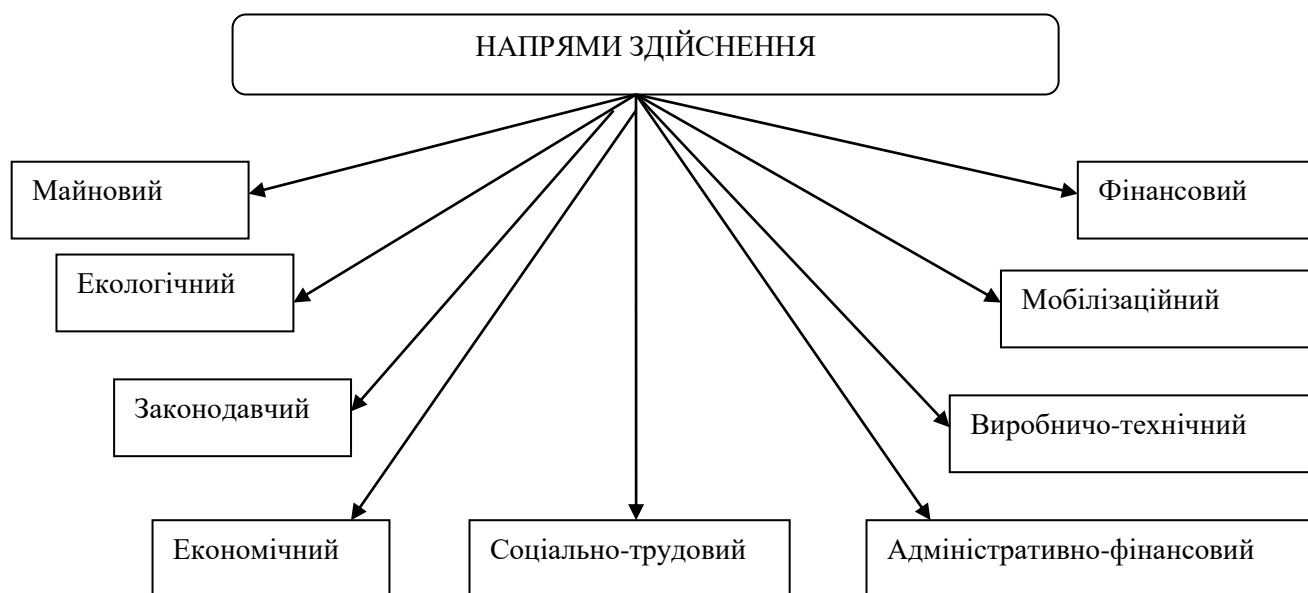

Рисунок 3.3 – Напрями здійснення контролю

Економічний: контроль виконання Інвестиційної програми; Плану заходів щодо використання амортизаційних відрахувань на відновлення основних фондів, поліпшення об'єкту концесії та придбання майна; забезпечення рентабельної роботи підприємства; чинних у звітному періоді тарифів на послуги; обліку витрат із субсидій та пільг населенню та ін.

Фінансовий: контроль розрахунку, коригування і своєчасності сплати концесійних та інших визначених концесійним договором платежів; обсягів фінансування поліпшення майна (як за рахунок інвестиційних вкладень, так і

амортизаційних відрахувань); внесення пені та штрафів у разі нарахування за прострочені терміни внесення концесійних платежів, інвестиційних вкладень, виконання Плану заходів на відновлення об'єкту концесії за рахунок амортизаційних відрахувань та ін.; видатків на страхування об'єкта концесії; видатків, пов'язаних із ліквідацією комунального підприємства; платежів за землю, яка надана в користування концесіонеру, та ін.

Адміністративно-фінансовий: контроль погашення кредиторської заборгованості об'єкта концесії, зокрема перед бюджетами різного рівня, державними цільовими фондами та ін. Означений напрям можна розглядати як складову фінансового напрямку, але, на наш погляд, доречно його виділення в окремий через його особливість, оскільки ліквідація комунального підприємства, майно якого передане в концесію, можлива лише після виконання концесіонером таких зобов'язань.

Виробничо-технічний: контроль обсягів та якості послуг, що надаються приватним партнером відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, з урахуванням зміни потреб отримувачів послуг та їхньої кількості; обсягів поліпшення, модернізації, технічного переоснащення, реконструкції, придбання нового майна на виконання умов концесійного договору, капітального ремонту основних фондів, отриманих у концесію; якості утримання переданого майна згідно з вимогами державних стандартів, норм та правил у відповідній сфері; використання у виробничому процесі сировини, матеріалів, обладнання та іншого майна вітчизняного виробництва або виробленого в інших країнах за умови їхньої сертифікації в Україні та ін.

Майновий: контроль обліку майна, що перебуває в концесійному користуванні, зокрема яке було передане в концесію, а також створене, поліпшене чи придбане на виконання умов договору (далі – поліпшене майно); збереження майна, переданого в концесію, та його цільового використання; правового статусу майна, переданого в концесію, та поліпшеного на виконання умов договору; результатів надання в оренду, відчуження, виведення з експлуатації, передачі в заставу, ліквідації або списання майна згідно з відповідними рішеннями власника; обліку поліпшеного

концесіонером майна, що не є інвестиціями, ін.

Питання контролю правового статусу поліпшеного майна, є особливо важливими протягом усього строку дії договору, оскільки питання наступного повернення його концесієдавцю або приватизації концесіонером у подальшому відповідно до чинного законодавства України після закінчення терміну концесії можуть бути значно ускладнені. Особливо це стосується придбаних приватним партнером транспортних засобів та нерухомості на виконання умов договору. У правовідносинах купівлі-продажу суб'єктами є продавець і покупець.

Екологічний: контроль заходів з екологічної безпеки виробництва, а також комплексу енергозберігаючих, водоохоронних заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та ін.

Законодавчий: контроль додержання ліцензійних умов, виконання державних правил, стандартів, нормативів, вимог трудового законодавства, ін.

Соціально-трудоий: контроль збереження певного відсотка робочих місць, існуючих на комунальному підприємстві на момент підписання договору, і визначеного цим договором, протягом певного періоду; використання праці працівників як громадян України, так і іноземних громадян; своєчасності виплати заробітної плати та нарахувань до бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів; укладання Колективного договору з урахуванням норм і положень Галузевої угоди й соціальних гарантій та ін.

Мобілізаційний: контроль належного утримання об'єктів цивільної оборони, що перебувають на балансі підприємства, проведення навчань з цивільної оборони, виконання мобілізаційних завдань та ін.

Необхідне передбачувати в концесійному договорі обов'язковість надання приватним партнером державному партнеру переліченої вище інформації, а встановлену зазначеною постановою [19] форму звітності доповнити показниками, що її відображають (виділені на рисунку 3.3). Враховуючи важливість такої інформації для контролю стану об'єкта концесії та виконання умов концесійного договору, означені прогалини слід урегулювати на законодавчому рівні для уникнення непорозумінь із приватним партнером.

Окремою сферою економічного напряму контролю є перевірка використання амортизаційних відрахувань, нарахованих на майно, що передано в концесію, яка не регламентується в сфері ДПП ні цією постановою, ні будь-яким іншим нормативно-правовим актом. Між тим, як свідчить практика, ця складова контролю не може бути обмежена часовими рамками, визначеними цією постановою, оскільки звіт, що містить значну за обсягом кількість інформації, потребує як документальної перевірки (проектно-кошторисної документації, актів виконаних робіт, фінансових документів тощо), так і перевірки фізичної наявності виконаних заходів. Крім того, такий звіт потребує розгляду та затвердження концесієдавцем.

Сьогодні у сферах життєзабезпечення територіальних спільнот, де впроваджуються інновації, відсутній механізм проведення громадського контролю. Так, Законами України «Про ДПП» та «Про концесії» визначено суб'єкта контролю виконання договорів у ході здійснення ДПП, яким є державний партнер в особі органів публічного управління та їх посадових осіб [17, ст. 21; 137, ст. 17]. Правовою основою здійснення громадського контролю в сфері ДПП є лише Закон України «Про доступ до публічної інформації», і громадськість може отримати інформацію для здійснення контролю у визначених ним межах.

Згідно із цим Законом громадський контроль забезпечення розпорядниками інформації доступу до публічної інформації здійснюється депутатами місцевих рад, громадськими організаціями, громадськими радами, громадянами особисто шляхом проведення відповідних громадських слухань, громадської експертизи тощо [12, ст. 17].

Отже, громадськість може лише висловити свою думку щодо якості послуг, які надаються приватним партнером на певній території. Тому, пропонуємо на законодавчому рівні врегулювати питання проведення громадського контролю в сфері ДПП.

При цьому, до цієї справи варто залучати фахівців, що розуміються на економічних, фінансових, виробничо-технічних, організаційних та інших питаннях ДПП. На наш погляд, цього можна досягти через їхню участь у громадських радах, правовий статус та повноваження яких докладно розглянуті у підрозділі 2.3.

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновки про існуючу недосконалість як системи, так і механізмів проведення контролю у сфері ДПП. Для їхнього удосконалення необхідно внесення змін до чинної нормативно-правової бази, а саме – щодо удосконалення форми звітності, видів, обсягів та термінів надання інформації для проведення контролю. Важливим фактором є підготовка фахівців, які повинні здійснювати контроль у сфері ДПП. Також при проведенні контролю слід урахувати особливості здійснення ДПП, його загальну мету, яка полягає в якісному задоволенні потреб територіальної спільноти нового рівня розвитку.

Як вже було відмічено, удосконалення механізму контролю стану здійснення ДПП із залученням інституту громадського контролю, що в означеній сфері практично не використовується, є вкрай важливим сьогодні.

У 2016 р. в Україні було запроваджено інноваційну концепцію щодо управління державних і комунальних підприємств, яка повністю змінює сам процес управління та контролю їх діяльності. Сучасна концепція управління ними до сьогодні передбачала участь у цьому процесі безпосередньо керівництва та власника підприємств з питань, віднесених до його компетенції. При цьому, здебільшого на власника чинним законодавством покладаються функції контролю, в т.ч. і в сфері упровадження інновацій.

Першим кроком щодо обов'язкового відкриття доступу до інформації про діяльність державного й комунального підприємства стало прийняття 13.01.2011 р. Закону України «Про доступ до публічної інформації», який надав право громадськості отримувати інформацію про діяльність комунального підприємства та здійснювати громадський контроль забезпечення розпорядниками доступу до публічної інформації, але в межах, визначених цим Законом. Так, цим Законом такі підприємства вперше відносяться до розпорядників публічної інформації, тобто інформації, яка відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформації, знаходиться у його володінні як розпорядника публічної інформації, та зобов'язане її оприлюднювати та надавати за запитами на інформацію. Крім того, цим Законом власник в особі органів публічного управління зобов'язаний

оприлюднювати перелік і службові номери засобів зв'язку підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління, та їх керівників [12, ст. 1, 15, 13, 17].

Набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності», прийнятого 02.06.2016 р., повністю змінює існуючу до сьогодні концепцію управління державними й комунальними підприємствами, запроваджуючи відкритий доступ до контролю за їх діяльністю громадськості. Означена концепція є інноваційною для нашої держави. Відтепер громадськість через створені наглядові ради, які є органами управління цих підприємств, отримує право контролювати їх діяльність, безпосередньо здійснювати політику управління ними, формувати стратегію їх сталого розвитку. Більш того, наглядова рада контролює і регулює діяльність керівників цих підприємств [15, ч. 1].

Наглядова рада підприємства має досить широке коло повноважень, у т.ч. погодження проекту фінансового плану та звіту про його виконання, проектів інших рішень, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства, призначення на посаду та відсторонення від виконання обов'язків керівника, затвердження умов контракту з ним, визначення його винагороди, прийняття рішення про вчинення господарського зобов'язання, щодо якого є заінтересованість, визначення форм контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, формування антикорупційної політики, політики КСВ та сталого розвитку, затвердження правил ділової етики та ін.

Незалежні члени наглядової ради призначаються на посаду органом публічного управління за результатами конкурсного відбору і є разом з директором і головним бухгалтером підприємства його посадовими особами. Крім того, цим Законом встановлені обмеження щодо членства в наглядовій раді (не можуть бути членами наглядових рад державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування, аудитори цього підприємства, посадові особи та працівники підприємств, в т.ч. й колишні, особи, що мали господарські або цивільно-правові відносини з цим підприємством, близькі у відношенні до посадових осіб особи та ін.)

Також цим Законом встановлено обов'язковість проведення перевірки річної фінансової звітності окремих державних і комунальних підприємств. Перелік таких підприємств за відповідними критеріями визначається рішенням відповідного органу публічного управління. Результати такої перевірки підлягають обов'язковому оприлюдненню.

Крім того, обов'язковому оприлюдненню на власних сайтах підприємств або офіційних сайтах органів публічного управління з цілодобовим, безоплатним та необмеженим доступом підлягають цілі діяльності підприємства, його статут, річна фінансова звітність, біографічні довідки керівника підприємства, членів наглядової ради, річні звіти керівника та наглядової ради, рішення суб'єкта управління об'єктами державної (комунальної) власності щодо державного (комунального) підприємства, відомості про договори, учасником яких є підприємство, інформація про які підлягає оприлюдненню, інформація про операції та зобов'язання з державним, місцевим бюджетом, державними, місцевими установами, підприємствами, організаціями, включаючи договірні зобов'язання, що виникають у результаті ДПП.

Таким чином, можна зазначити, що сьогодні державою створені всі правові умови для здійснення громадського контролю за діяльністю державних і комунальних підприємств для забезпечення надання ними територіальним спільнотам послуг належної якості та їх ефективного функціонування. Але для цього ще необхідно приведення у відповідність до цих змін локальних нормативно-правових актів, необхідних для забезпечення реалізації нової концепції управління ними.

З іншого боку, як свідчить практика, місцева спільнота виявляється неготовою до здійснення реальних кроків для ефективного, незаангажованого контролю, який мав би за мету забезпечення сталого розвитку державних і комунальних підприємств та населеного пункту в цілому.

3.3 Критерії та механізм оцінювання ефективності упровадження інновацій до сфер життєдіяльності територіальних спільнот

В процесах запровадження інновацій на відповідних територіях здійснення функції контролю починається з моніторингу ситуації та оцінки ефективності упровадження інноваційних процесів розвитку.

Моніторинг проводиться шляхом проведення соціальних опитувань та безпосереднім оцінюванням економічних, соціальних, екологічних показників розвитку населених пунктів.

Основними завданнями моніторингу інноваційних процесів розвитку на відповідних територіях є:

1) виявлення проблемних місць в інноваційних процесах розвитку територій для своєчасного прийняття управлінського рішення з метою уникнення або зменшення негативних наслідків запровадження інновацій;

2) дослідження проблем, які виникають у процесі упровадження інновацій та причин їх виникнення;

3) визначення резервів для усунення негативних наслідків від упровадження інновацій або зменшення негативних впливів на життя мешканців;

4) розробка рекомендацій за результатами проведеного аналізу.

Від кількості та якості інформації, що отримана в результаті моніторингу, залежить достовірність результатів оцінки відповідної ситуації. Загальноприйнятим способом оцінювання ефективності запровадження інновацій у будь-якій сфері людської діяльності, що зустрічається в науковій літературі, є співвідношення результату від її запровадження до витрат на її виготовлення і запровадження. Такими витратами є витрати часу, матеріальні, фінансові та трудові витрати.

Оцінювання результатів інноваційного розвитку територій повинно здійснюватися за відповідними критеріями.

Відмінності критеріїв оцінювання ефективності упровадження інновацій в економічній сфері та сфері розвитку територій, наведені у таблиці 3.1.

Упровадження інновацій в економіці завжди має за кінцеву мету отримання

прибутку. Важливим економічним критерієм ефективності запровадження інновацій є термін окупності інновацій.

У сфері розвитку територій кінцевий результат від запровадження інновацій завжди повинен бути орієнтованим на добробут людей, забезпечення їх потреб, створення умов для розвитку, незалежно від того, в якій сфері інновації запроваджуються. Тому, вектор інноваційного розвитку повинен обиратися органами публічного управління, враховуючи нагальні соціальні потреби мешканців населеного пункту, а вже потім орієнтуючись на отримання фінансового зиску.

Таблиця 3.1 – Відмінності критеріїв оцінювання інновацій у сферах економіки та територіального розвитку

Критерії	В економіці	В сфері розвитку територій
Вид інновацій	Здебільшого матеріальний	Здебільшого інтелектуальний
Першочерговість результатів	Економічний зиск	Соціальний ефект, рівень добробуту людини
Рівень досягнення	Дільниця, цех, підприємство, галузь	Вся громада
Термін отримання результату від запровадження	Закінчення технологічного циклу, процесу. Зазвичай результат спостерігається через невеликий проміжок часу	Результат розтягнутий у часі, ефект зазвичай можна спостерігати через кілька років
Наявність суперечностей при запровадженні	Відсутні. Необхідність запровадження обумовлена потребами виробництва, ринку. Система не працює або дає відмову. Вирішальним фактором є вольове рішення керівника	Неприйняття спільнотою необхідності запровадження інновації. Необхідність переконання, формування позитивного іміджу інновацій шляхом проведення інформаційно-роз'яснювальної компанії, громадських слухань
Фінансові витрати	Потребує значних капіталовкладень для виготовлення	Зазвичай це ідея, метод, спосіб, інструмент управління, що не потребує значних бюджетних витрат на безпосереднє виготовлення та запровадження
Наявність фінансових ресурсів на розробку та запровадження	Суттєві фінансові можливості	Фінансова обмеженість
Необхідність втручання суб'єкта управління	Більшість інновацій запроваджуються за законами ринку	Необхідність нормативно-правового забезпечення запровадження інноваційних форм розвитку на державному та місцевому рівні

Людиноцентризм має лягти в основу діяльності успішного органу публічного управління, який повинен мати у своєму арсеналі розроблену і відпрацьовану методику вивчення потреб, побажань і очікувань територіальної спільноти. Систематично отримувана інформація стане основою для планування розвитку конкретної території та запровадження стратегічного менеджменту в управлінні її розвитком [19].

Процес розвитку територій у результаті запровадження інновацій у всьому світі відбувається по-різному, оскільки залежить від умов запровадження, наявних ресурсів, їх якості тощо. Важливу роль в успіху цього процесу відіграють особливості культури та менталітет мешканців відповідної території. Навіть у нашій країні в різних її регіонах є певні особливості запровадження інноваційних форм розвитку територій.

Іншим загальноприйнятим критерієм оцінювання ефективності запровадження інновацій є ресурсоефективність. Стан економіки території визначається наявними в неї ресурсами: матеріальними, фінансовими, людськими та ін. При цьому, провідну роль тут відіграють матеріальні ресурси, а точніше сказати – паливно-енергетичні ресурси.

Енергоефективність, яка є складовою ресурсоефективності, є основним критерієм ефективності будь-якого інноваційного проекту розвитку території, визначальною умовою його запровадження.

Енергоефективність проектів дозволяє забезпечити поліпшення екологічного стану навколишнього середовища та підвищити якість життя місцевого населення. Упровадження таких проектів має і екологічний ефект. Означені проекти впливають на рекреаційний потенціал міста, є запорукою сталого розвитку населеного пункту в майбутньому. Енергоефективність є важливим критерієм оцінки розвитку будь-якого населеного пункту.

Розглянуті критерії оцінювання ефективності запровадження інноваційних проектів розвитку територій (фінансово-економічна, соціальна, екологічна, науково-технічна, ресурсна ефективність) кожний окремо не в повній мірі характеризують загальний результат запровадження інновацій, а лише з окремого його боку. При

цьому, з одного боку – це може бути позитивний результат, з іншого – негативний або умовно негативний. У процесі запровадження інновації отримується значний соціальний ефект, а фінансово-економічний – незначний або взагалі відсутній, або негативний

В процесах управління розвитком територій економічний ефект є вторинним, а первинним все ж таки – соціальний ефект. Хоча такі фінансово-економічні показники як збільшення надходжень до місцевих бюджетів, залучення інвестицій або додаткових коштів у різні сфери життєдіяльності територіальної спільноти, розмір витрат на розробку та запровадження інновацій, відсоток фінансування (участі) місцевого бюджету в інноваційних процесах є важливим критерієм оцінки ефективності запровадження інновацій.

Соціальну ефективність інновацій пов'язують із максимізацією задоволення потреб споживачів. Але задоволення потреб є лише передумовою для вирішення іншого, більш важливого завдання – усестороннього розвитку людини [23].

Екологічний результат запровадження або він взагалі відсутній. Означені види результатів можуть доповнювати один одного, або поєднуватися в собі та продукувати синергетичний ефект від запровадження інновації.

Крім того, територія є складною соціально-економічною системою зі своїми законами розвитку, відмінними від будь-якої іншої системи, таких як підприємство, домогосподарство, або від законів, за якими здійснюються технологічні процеси виробництва.

Існуючі критерії оцінювання ефективності інноваційних процесів розвитку територій необхідно доповнити інтегрованим показником ефективності, який би узагальнював усі існуючі критерії і характеризував загальний вплив інновації, що запроваджувалася, на стан відповідної території, досягнення нового рівня її розвитку.

Таким узагальнювальним показником може бути рівень конкурентоспроможності території, яка представляє собою сукупність властивостей та можливостей території задовольняти потреби її мешканців на більш високому рівні, ніж на інших територіях, що дозволяє їй збільшувати якість та кількість власних ресурсів.

Показник конкурентоспроможності території дозволяє дати комплексну (багатокомпонентну) оцінку ефективності інноваційного розвитку відповідної території шляхом узагальнення оцінок за всіма переліченими вище критеріями. Модель означених взаємозв'язків між складовими елементами інноваційного розвитку території та конкурентоспроможністю території наведена на рисунку 3.4.

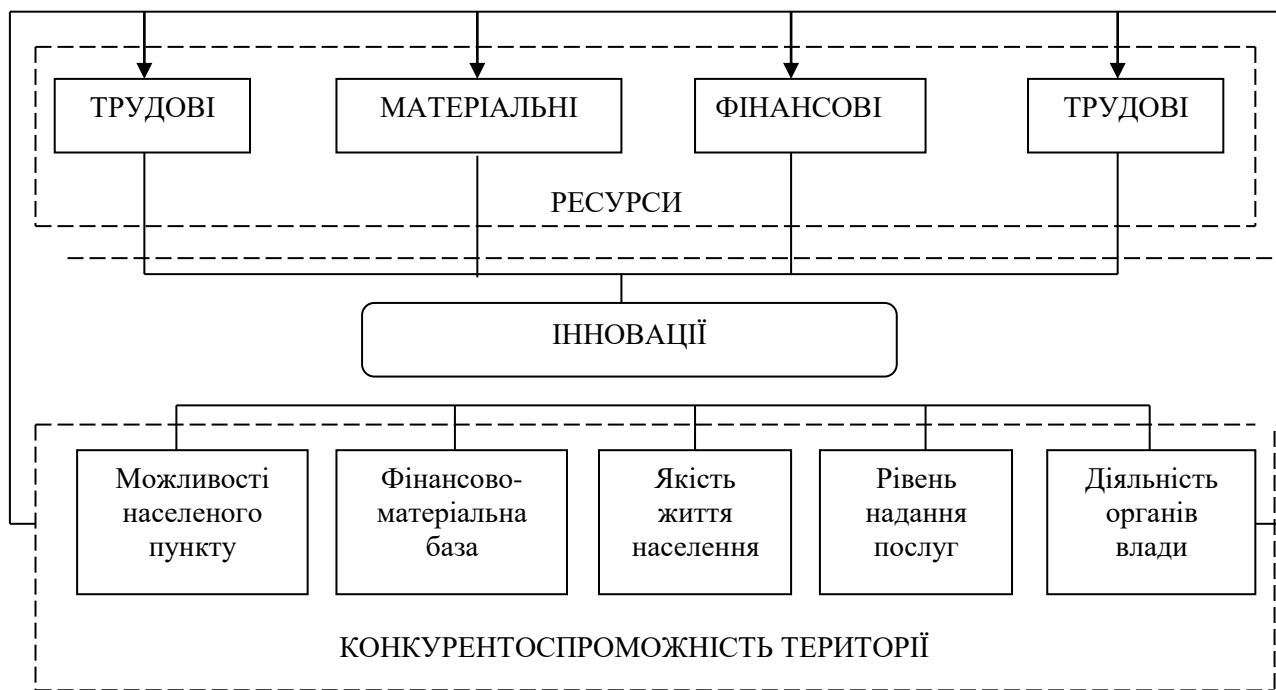

Рисунок 3.4 – Взаємозв'язок між елементами інноваційного розвитку конкурентоспроможністю території

Як видно з рисунку 3.4 складовими елементами інноваційного розвитку території є ресурси, інновації, які продукуються науковими установами та упроваджуються органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Вони здійснюють вплив на узагальнювальний показник, що відображає стан території до та після упровадження інновацій – конкурентоспроможність території, яка уособлюється в групах характеристик, що відображають її можливості, рівень якості надання комунальних послуг, якість життя населення, фінансово-матеріальну базу, діяльність органів влади відповідного населеного пункту. Найвні у населеного пункту ресурси (матеріальні, фінансові, трудові, інформаційні) стають рушійною силою продукування та упровадження інновацій, що спричиняють інноваційний

розвиток території, віддзеркалюючись у підвищенні рівня її конкурентоспроможності шляхом покращання запропонованих автором груп характеристик, що її уособлюють.

Для визначення критеріїв оцінювання ефективності упровадження інновацій необхідно визначити відповідність результату упровадження поставленій меті, підказати, що необхідно вдосконалювати, щоб уникнути негативних наслідків та отримати більш позитивний результат. При цьому, рівень співвідношення отриманого результату поставленій меті під час запровадження інновацій у життя місцевої спільноти є основним критерієм оцінювання ефективності її впровадження. Сучасні реалії вимагають від органів влади в процесах запровадження інновацій досягнення максимально можливого інноваційного розвитку території при мінімізації витрат на запровадження інновацій, якнайповніше задовольняючи потреби її мешканців.

Відзначимо, що будь-які інновації, що запроваджуються органами публічного управління, покликані у підсумку покращити життя пересічного громадянина відповідної території. А рівень задоволення його потреб безпосередньо корелюється з рівнем конкурентоспроможності території, на якій він мешкає. І чим вище рівень конкурентоспроможності території, тим вище рівень якості задоволення його потреб, і навпаки. Отже, рівень конкурентоспроможності території є тим узагальнювальним показником, що дозволяє оцінити ефективність упровадження інновацій на певній території.

Для визначення оцінки ефективності упровадження інновацій використовується метод анкетування, коли конкретні критерії задаються в формі питань, що дозволяють оцінити, яким чином вплинула інновація на життя конкретного мешканця та стан території в цілому. Анкетування може проводитися щодо конкретної інновації чи в загальному вигляді для оцінки інновацій, упроваджених протягом певного часу на відповідній території.

Оцінювання ефективності упровадження інновацій проводиться шляхом опитуванням фахівців (експертів) – осіб, які є спеціалістами у сфері упровадження інновації та розуміються на її особливостях, можливих ризиках та наслідках.

Зазвичай пересічні громадяни не зовсім розуміють і не знають про інновації, що запроваджуються на певній території, не замислюються, яким чином результати її упровадження вплинули на покращання їх життя. Люди звикають отримувати якісні послуги, їх не цікавить унаслідок чого це відбувається. Тому, таке анкетне опитування необхідно здійснювати щодо експертів, які розуміються на сутності інновації можуть реально оцінити наслідки її впливу на рівень життя у населеному пункті. Оцінка відповідного показника, що характеризує рівень конкурентоспроможності території, проводиться у порівнянні з його станом до впровадження інновації, що передбачає необхідність оперування відповідними статистичними даними, які характеризують рівень її розвитку.

Протягом періоду упровадження інновації можна проводити інтерактивне опитування на офіційному веб-сайті органу влади в спеціальній рубриці щодо запровадження інновації, заповнюючи відповідну форму.

Означене анкетування можна також проводити методом інтерв'ю в якості соціологічного опитування. Його проведення може відбуватися один раз на рік, коли опитуватимуться випадкові респонденти.

Третім варіантом опитування можуть бути індивідуальні анкети опитування при відвідуванні пересічними громадянами органів влади для отримання необхідних для них послуг.

Метод експертних оцінок базується на визначенні характеристик об'єкту дослідження на підставі суб'єктивних оцінок конкретної людини –спеціаліста у відповідній сфері з метою прогнозування поведінки об'єкта, що досліджується, на підставі таких оцінок та відноситься до якісних методів оцінки явища, події, процесу. Він дозволяє дати позитивну або негативну оцінку якісним характеристикам об'єкта, що досліджується, його значущості. Його необхідно використовувати в доповнення до оцінки ефективності за кількісними (статистичними) показниками, що дозволяють оцінити результат упровадження інновацій на відповідній території. До таких показників можна віднести показники соціально-економічного розвитку відповідної території (чисельність населення, середньооблікова кількість працюючих, середня заробітна плата на відповідній

території або конкретному підприємстві, середній дохід на душу населення, обсяг інвестицій в економіку регіону, індекс споживчих цін (в т.ч. на суспільно-необхідні послуги), ін.

Оцінку рівня конкурентоспроможності території з позиції впливу на нього запроваджених інновацій доречно проводити місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування. Її можуть здійснювати і громадські організації, яких все більше з'являється на місцях. Але тоді вона повинна проводитися або разом з органами публічного управління, або її результати повинні негайно надаватися до них для прийняття відповідних управлінських рішень.

Механізм проведення оцінки рівня конкурентоспроможності території з позиції впливу запроваджених інновацій на показники, що його характеризують, наведена на рисунку 3.5, і передбачає здійснення певних кроків (етапів), які наведені нижче.

Рисунок 3.5 – Механізм оцінки конкурентоспроможності території внаслідок запровадження інновацій

Перший етап проведення оцінювання містить у собі створення робочої групи з питань проведення оцінки рівня конкурентоспроможності території внаслідок запровадження інновації. Вона може складатися з фахівців органів публічного управління, депутати. Ці функції може здійснювати Координаційна рада з питань запровадження інновацій.

Другий етап містить визначення показників, які характеризують рівень конкурентоспроможності території, за якими буде здійснюватися його оцінювання. Процес формування показників, які повно та достовірно відображають особливості інновації, що запроваджується, є важливим та відповідальним, оскільки від цього безпосередньо залежить результативність контролю запровадження інновації з метою оцінювання її ефективності.

Показники, що відображають стан конкурентоспроможності території з позиції впливу інновації, яка запроваджується на відповідній території, сформовані в групи, наведені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Показники, що відображають стан конкурентоспроможності території з позиції впливу інновації, яка запроваджується

№	Назва групи показників	Назва показника
1	Показники, що відображають якість життя населення	Рівень добробуту населення
		Комфортність умов проживання
		Рівень якості задоволення потреб громади
		Безпечність умов життєдіяльності
		Якість та доступність послуг гуманітарної сфери
2	Показники, що характеризують фінансово-матеріальну базу території (населеного пункту)	Обсяг та стан матеріальних ресурсів громади
		Стан житлово-комунального господарства
		Обсяг фінансових ресурсів громади
		Рівень розвитку інфраструктури
		Надходження інвестицій
3	Показники, що характеризують рівень надання комунальних послуг	Обсяг суспільно необхідної продукції або послуг, що надаються
		Рівень якості суспільно необхідної продукції або послуг
		Доступність суспільно необхідної продукції або послуг
		Витрати на виробництво (надання) суспільно необхідної продукції (послуг)
		Тарифи на суспільно необхідні види продукції та послуг

Закінчення таблиці 3.2

№	Назва групи показників	Назва показника
4	Показники, що характеризують можливості території (населеного пункту)	Кількість населення (не враховувати природній приріст (зменшення))
		Кількість працездатного населення
		Кількість робочих місць
		Стан екологічного середовища
		Сприятливість бізнес-середовища
5	Показники, що характеризують діяльність органів місцевого самоврядування	Рівень відкритості і прозорості функціонування органів місцевого самоврядування
		Рівень консолідації органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості
		Активність громадськості
		Рівень доступу до управління справами громадян
		Якість діяльності органів місцевого самоврядування (якість управління)

Означена інформація використана при розробці анкети для проведення оцінювання рівня конкурентоспроможності території внаслідок запровадження інноваційних форм розвитку територій.

Третій етап передбачає формування експертних груп для проведення оцінювання. Експертне опитування передбачає опитування спеціально обраної групи фахівців за спеціально розробленою формою (анкетою).

До складу експертів необхідно включати фахівців з різним образом мислення, різної кваліфікації. Тому, в якості експертів були відібрані фахівці органів державної влади, органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств, науковці, представники бізнесу, громадських організацій, що мають відповідну кваліфікацію, досвід роботи у відповідній сфері або професійно вивчали досвід запровадження відповідної інновації в інших сферах господарювання, територіях, країнах, іноземні спеціалісти, зокрема представники міжнародних організацій.

Четвертий етап передбачає ранжування експертами відібраних груп показників за ступенем значущості для оцінювання рівня конкурентоспроможності території під впливом відповідної інновації. Експертам пропонується проранжувати групи показників для визначення ступеня значущості кожної з них з точки зору впливу на неї інновації, яка запроваджується. Найбільш значущій групі присвоюється номер 1, менш значущій за нею – номер 2, і так до останньої групи. Найменш значущій за впливом та актуальністю групі показників присвоюється останній порядковий

номер. У нашому випадку це номер 5.

П'ятий етап передбачає визначення інтервалу балів для оцінювання ступеня впливу показника, що належить до відповідної групи, на рівень конкурентоспроможності території внаслідок запровадження інновації залежно від вагомості відповідної групи за результатами проведеного анкетного опитування експертів. На підставі проранжованих груп показників за методом шкалювання визначається шкала оцінок, яку можна виставити показникам відповідної групи. Кількість балів, що виставляється більш вагомим за впливом групам показників, більше ніж кількість балів, що виставляється менш вагомим групам показників. Тобто група показників, яка має більше ступінь значущості при оцінюванні рівня конкурентоспроможності території, має можливість дати більше балів у процесі оцінювання ефективності запровадження інновації за критерієм підвищення конкурентоспроможності території, і має більший вплив при формуванні висновку щодо ефективності її запровадження на цій території.

На підставі означених максимальних оцінок, що може отримати показник кожної групи, формується нормативний інтервальний ряд для проведення оцінювання рівня конкурентоспроможності території внаслідок запровадження на ній інновацій, який наведено на рисунку 3.6.

Рисунок 3.6. Нормативний ряд оцінювання рівня конкурентоспроможності території внаслідок запровадження інновацій у життєдіяльність територіальних спільнот

Показники найбільш впливової за оцінкою експертів групи показників отримують максимальну оцінку при покращанні стану показника 6 балів, наступна за значущістю показників група – 5 балів, ще наступна – 4 бали, наступна – 3 бали, і

останні показники найменш значущої групи отримують 2 бали. Незмінний стан показника внаслідок упровадження інновацій оцінюється в 1 бал, погіршення стану показника внаслідок упровадження інновацій оцінюється в 0 балів.

На рисунку 3.6 відображений нормативний інтервальний ряд, на якому відображені чотири інтервали з оцінками від 0 до 100 балів з кроком 25. Цей інтервальний ряд будується на основі максимально та мінімально можливих оцінок, які можна отримати від експертного опитування.

Інтервал від 0 до 25 балів характеризує інновацію, яка запроваджується у життя місцевого співтовариства, наступним чином: стан системи, якою виступає відповідна територія, де запроваджується інновація, погіршився внаслідок запровадження інновації, потребує негайного координаційного впливу з боку суб'єктів запровадження інновації шляхом прийняття відповідних управлінських рішень, негайної координації процесів запровадження інновацій, аж до відміни її запровадження та повернення системи до первісного стану (до запровадження інновації). Наприклад, при негативних наслідках запровадження концесійних відносин варіантом вирішення проблеми може бути розірвання концесійного договору в судовому порядку, повернення об'єкта з концесійного користування та здійснення відповідних життєзабезпечуючих функцій суб'єктом комунальної форми господарювання відповідно до чинного законодавства. В цьому випадку інновація є неефективною.

Інтервал від 25 до 50 балів: стан території, де впроваджувалася інновація, практично не змінився, покращання не відбулося, потребує координуючого управлінського впливу для отримання більш явного ефекту від запровадження інновації, можливе вжиття заходів щодо її удосконалення та покращання стану відповідної території. Інновація є неефективною.

Інтервал від 50 до 75 балів: інновацію можна оцінити як умовно ефективну, але потрібно працювати над її вдосконаленням, виявляти резерви підвищення її ефективності. Потребує координаційного впливу з боку суб'єктів запровадження інновацій, результати якого повинні віддзеркалитися на покращанні показників, що характеризують рівень конкурентоспроможності території.

Інтервал від 75 до 100 балів: Інновація є ефективною, рекомендується до впровадження на інших територіях. Чим більше оцінка в цьому інтервалі, тим кращий ефект від запровадження інновації в життєдіяльність відповідної територіальної спільноти. Відповідна оцінка в цьому інтервалі характеризує інновацію як таку, що спричинила інноваційний розвиток території.

Шостий етап містить у собі безпосереднє проведення оцінювання ефективності впровадження інновації шляхом визначення її впливу на показники, які відображають рівень конкурентоспроможності відповідної території. Оцінювання здійснюється шляхом заповнення анкет (спеціальних таблиць) експертами. Для отримання об'єктивних оцінок бажано, щоб експерти проживали на відповідній території певний час для формування власного бачення ситуації та безпосередньо могли оцінити рівень впливу результатів упровадження інновації на відповідні показники, які відображають рівень конкурентоспроможності території. Якщо експерти будуть залучені з інших територій, то для надання необхідних відповідей їм необхідно провести власне соціальне опитування мешканців території, де запроваджувалася інновація, для систематизації їх відповідей та оцінки впливу певного показника на рівень конкурентоспроможності території. Із запропонованих варіантів характеристик стану відповідного показника експерту необхідно вибрати тільки одну можливу характеристику, яка найбільш точно відображає стан зміни показника внаслідок упровадження інновації.

Сьомий етап передбачає обробку результатів анкетування та узагальнення отриманих унаслідок проведеного опитування оцінок.

Спочатку анкети аналізуються на предмет визначення значущості груп показників, що оцінюються. На підставі отриманих результатів, спеціалісти, що здійснюють обробку анкет, проставляють максимальні бали залежно від отриманої значущості груп показників, кожному показнику за схемою, що була описана у п'ятому етапі механізму оцінювання (від 2 до 6 балів, якщо показник покращився, 1 – не зазнав змін, 0 – погіршився).

Узагальнення оцінки відбувається за кожним станом показника, що віддзеркалює зміни рівня конкурентоспроможності території внаслідок

запровадження інновації, та здійснюється за формулою (3.1):

$$\bar{S}_{ij} = \frac{\sum_{ij=1}^n S_{ij}}{N}, \quad (3.1)$$

де S_{ij} – оцінка відповідного i -го показника, надана j -м експертом, бал;

N – число експертів.

Отримані узагальнені оцінки рівня конкурентоспроможності території з точки зору впливу інновації на зміну показників, що її характеризують, оцінюють потрапляння у відповідний інтервал нормативного інтервального ряду оцінювання стану конкурентоспроможності території внаслідок запровадження інновації на відповідній території.

Проведене анкетування експертів з питань запровадження інновацій дозволило визначити, що основними факторами, які впливають на рівень конкурентоспроможності території є інновації, ресурсна база, науковий потенціал, кластерна організація виробництва. Основними бар'єрами, що існують сьогодні в Україні на шляху запровадження інновацій у регіонах є недостатність (відсутність) кваліфікованих кадрів в органах влади, нестабільна економічна та політична ситуація. Основними регіональними відмінностями щодо потенційних можливостей запровадження інновацій були названі рівень урбанізації, структура економіки, кількість наукових установ на відповідній території. Основними показниками-стимуляторами запровадження інновацій, що мають найбільший позитивний вплив на інноваційні процеси на відповідній території, на думку експертів, є ресурсні можливості, політична воля влади та наявність кваліфікованих кадрів. Показниками-дестимуляторами запровадження інновацій названі високі ризики щодо результатів, які очікуються від запровадження, спротив населення та необхідність значних капіталовкладень. Отже, результати проведеного анкетування дозволили визначити проблемні зони в інноваційних процесах розвитку територій та встановити основні фактори, що впливають на їхню якість.

Використання в фактичній діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування означеного механізму оцінювання ефективності

запровадження інновацій на відповідних територіях на підставі визначених критеріїв дозволить коректно та адекватно давати консолідовану оцінку впливу запроваджених інновацій на загальний рівень інноваційного розвитку відповідної території.

Кінцевим результатом такої оцінки є:

- визначення слабких місць у процесі запровадження інноваційних форм, методів та технологій розвитку для термінового прийняття органами влади відповідних управлінських рішень щодо здійснення координаційного впливу, спрямованого на усунення негараздів, що вплинули на рівень якості життя місцевої спільноти та її розвиток;

- визначення напрямів удосконалення цих інноваційних форм, методів і технологій розвитку з метою забезпечення якісного та якнайповнішого задоволення потреб мешканців, ураховуючи отримані результати оцінювання впливу того чи іншого показника на рівень конкурентоспроможності території внаслідок запровадження інновації;

- формування висновків про ефективність інновації та рекомендацій щодо можливості запровадження означеної інновації в інших населених пунктах, конкурентоспроможність якого оцінювалась і покращання якого відбулось унаслідок досягнутого рівня його інноваційного розвитку.

Висновки до розділу 3

Як свідчить проведене дослідження, удосконалення інформаційно-кадрового механізму забезпечення інноваційного розвитку територій можливо досягти шляхом застосування інноваційних методів управління навчання посадових осіб органів публічного управління, які дозволять зекономити час та кошти на навчання в спеціальних умовах: дистанційне навчання, вебінари, заняття в on-line режимі, коучинг та ін., а також використання в практичній діяльності органів влади сучасних форм підбору персоналу (аутсорсинг, аутстафінг, аутплейсмент, лізинг робочої сили та рекрутинг персоналу), які дозволять оперативно залучати до виконання певних

завдань в органах публічного управління кваліфікованих фахівців.

Сфера ДПП при наявності значної кількості нормативно-правових актів має значні прогалини в нормативно-правовому регулюванні, що обумовлює недосконалість чинного механізму контролю. Внесення змін у відповідні нормативно-правові акти, які регулюють процедуру контролю шляхом доповнення відповідними показниками, дозволить удосконалити його процедуру, органам публічного управління отримати повну картину щодо виконання приватним партнером своїх зобов'язань за договором та зробити можливим своєчасне втручання органів влади при виникненні загроз щодо рівня якості послуг, які надаються, та стану об'єкта ДПП.

Використання інтегрованого показника конкурентоспроможності території при оцінюванні ефективності запровадження інновацій на відповідних територіях дозволяє дати комплексну оцінку ефективності інноваційного розвитку відповідної території шляхом узагальнення оцінок за всіма критеріями, що використовуються при проведенні оцінювання різноманітних явищ та процесів. Запропонований підхід відрізняється тим, що він дозволяє оцінити вплив інновації на рівень конкурентоспроможності території шляхом визначення змін у показниках, які характеризують її рівень.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробленні практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління забезпеченням інноваційного розвитку територій та оцінювання його ефективності.

Систематизовано наукові підходи до визначення основних понять категорійного апарату у сфері застосування інновацій, з'ясовано сутнісні відмінності категорії «інновація» від інших схожих категорій, уточнено зміст понять «інновація» та «інноваційний розвиток» у контексті розвитку територій, ґрунтуючись на нових вимогах побудови сучасного інформаційного суспільства до рівня якості задоволення своїх потреб та призначенні інновацій вирішувати суперечності, що виникають у суспільстві в процесі його життєдіяльності.

Встановлено особливості суб'єкт-об'єктних відносин у системі публічного управління інноваційним розвитком територій з урахуванням сучасних вимог суспільства та вдосконалено модель їх з урахуванням вимог сучасного інформаційного суспільства, використовуючи процеси софтизації та сервізації діяльності суб'єктів інноваційного розвитку територій (держава, органи місцевого самоврядування, наукові центри, громадськість, бізнес, міжнародні організації), що забезпечують отримання місцевою спільнотою послуг нового рівня якості, які забезпечують її потреби. Охарактеризовано нинішні форми інноваційного розвитку територій та виявлено особливості процесів управління запровадженням їх, здійснено типізацію інноваційних форм розвитку населених пунктів у чотири великих класи: організаційно-технологічні, владно-управлінські, реорганізаційні, організаційно-самоврядні форми інноваційного розвитку територій.

Удосконалено методи управління процесами упровадження ДПП, що відноситься до владно-управлінських форм розвитку, шляхом визначення єдиного організаційно-економічного механізму списання концесійного майна, а також урахування особливостей такого списання під час розрахунку концесійних платежів.

Узагальнено зарубіжний досвід кластерної організації виробництва в

Німеччині, США, Індії, що мають схожий з Україною потенціал для використання цієї форми інноваційного розвитку. Отримані результати використано при побудові організаційного та вдосконаленні інформаційно-кадрового механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій.

Здійснено оцінювання рівня ефективності функціонування механізмів нормативно-правового, організаційного та фінансового забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні та обґрунтовано теоретичні положення щодо вдосконалення механізмів забезпечення інноваційного розвитку територій.

На підставі результатів дослідження чинної нормативно-правової бази з питань контролю ефективності застосування проектів ДПП, положень концесійних договорів, результатів практичного застосування концесійних відносин та власного досвіду автора у запровадженні проектів у цій сфері систематизовано інформацію, на підставі якої повинен проводитися контроль діяльності приватного партнера під час здійснення ДПП, визначено відповідні напрями контролю та аргументовано необхідність доповнення форми звітності відповідними показниками.

Обґрунтовано необхідність побудови механізму оцінювання ефективності упровадження інновацій у різних сферах життєдіяльності територіальних спільнот із точки зору оцінювання їхнього впливу на рівень інтегрованого (узагальнювального) показника – конкурентоспроможності території на підставі визначення змін його характеристик, що віддзеркалюють її можливості, рівень якості надання комунальних послуг, рівень життя населення, фінансово-матеріальну базу, діяльність органів влади. Розроблений механізм оцінювання ефективності упровадження інновацій передбачає здійснення оцінювання за допомогою методу експертних оцінок змін стану показників, що віддзеркалюють зазначені характеристики, унаслідок запровадження інновацій та дозволяє зробити багатокомпонентний аналіз їхніх змін.

Розроблено рекомендації з удосконалення певних механізмів публічного управління:

- механізму нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку територій шляхом надання права законодавчої ініціативи органам місцевого

самоврядування для забезпечення швидкого реагування на потреби територіальних спільнот у процесі запровадження інновацій;

- механізму організаційного забезпечення інноваційного розвитку територій шляхом створення при місцевих радах Координаційної ради з питань запровадження інновацій на відповідній території з визначенням її функцій та повноважень, а також механізму її взаємодії з місцевими органами публічного управління;

- механізму інформаційно-кадрового забезпечення процесів розвитку територій шляхом застосування інноваційних форм використання кадрового потенціалу та інноваційних засобів навчання, що дозволить урахувати нагальні потреби кадрового потенціалу в частині використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі виконання своїх службових обов'язків із надання територіальній спільноті відповідних послуг, спрямованих на задоволенні її потреб, та необхідності постійно отримувати нові знання з різних питань, що стосуються інноваційної діяльності.

Удосконалення механізмів публічного управління забезпеченням інноваційного розвитку територій в Україні сприятиме підвищенню якості управління інноваційними процесами на місцевому рівні та запровадженню інновацій у територіальних спільнотах відповідно до пріоритетів сталого розвитку, що є важливою умовою економічного зростання економіки України, підвищення її конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азгальдов Г.Г. Интеллектуальная собственность, инновации и квалиметрия / Г.Г. Азгальдов, А.В. Костин // Экономические стратегии. – 2008. – № 2 (60). – С.162–164
2. Алексеев В. М. Власність територіальних громад в Україні: шляхи розвитку : монографія / В. М. Алексеев. – Чернівці : Технодрук, 2007. – 336 с.
3. Бабаєв В.М. Управління великим містом : теоретичні і прикладні аспекти : монографія / В. М. Бабаєв; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 307 с.
4. Безверхнюк Т.М. Управління проектами в публічній сфері : навч. посібн. /Т.М. Безверхнюк, Н.О. Котова, С.А. Попов / За заг. ред. Безверхнюк Т.М. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. – 344 с.
5. Бездудный Ф.Ф. Сущность понятия инновация и его классификация / Бездудный, Г.А. Смирнова, О.Д. Нечаева // Инновации, 2005. – № 2–3. – С. 10–18.
6. Безуглий О.В. Територіальна громада в Україні: напрями та чинники сталого розвитку : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : спец. 25.00.04 “Місцеве самоврядування” / О. В. Безуглий. – Х., 2009. – 17 с.
7. Бєседіна О. Базове опитування про поінформованість щодо державно-приватного партнерства / О. Бєседіна, Д. Нізалов, Р. Семко // Програма розвитку державно-приватного партнерства – К. : Бізнес-центр «Горизонт», 2011. – 65 с.
8. Бондарчук Н.В. Функціонування кластерів : світовий і вітчизняний досвід / Н.В. Бондарчук // Економіка та держава. – 2010. – №9. – С. 107–109.
9. Борисюк О. В. Лізинг персоналу як ефективний метод вирішення проблеми кадрового забезпечення / О. В. Борисюк, М. С. Саган // Науковий вісник Херсонського державного університету : наук. практ. журн. – Херсон, 2014. – Вып. 5. – С. 137–140.
10. Васильев А.А. Применение инновационных технологий в муниципальном управлении / А.А. Васильев // Проблемы местного самоуправления. – 2003. – №2. – С.43–44.

11. Вертакова Ю.В. Управление инновациями : теория и практика : учеб. пособие / Ю.В. Вертакова, Е.С. Симоненко. – М. : Эксмо, 2008. – 432 с.
12. Волинчук Ю.В. Синергетичний ефект сталого розвитку регіонів / Ю.В. Волинчук // Фінансовий простір. – 2012. – № 3(7). – С. 66–70.
13. Гаман М.В. Стратегічне управління інноваційною діяльністю як основа економічної безпеки національної економіки [Монографія] / М.В. Гаман, О.І. Дацій, М.Х. Корецький та ін. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток Лтд”, 2008. – 281 с.
14. Головінов О.М. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері / О.М. Головінов // Вісник економічної науки України : наук. журнал. – 2010. – № 1 (17). – С. 47–51.
15. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – С. 144.
16. Дегтярьова І.О. Фактори підвищення конкурентоспроможності сучасного регіону [Електронний ресурс] / І.О. Дегтярьова. – 2009. – Режим доступу : http://academy.gov.ua/ej/ej9/doc_pdf/Degtyareva_IO.pdf
17. Державний реєстр інноваційних проєктів. [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-technologij/innovacijni-proekti/derzhavnij-reestr-innovacijnix-proektiv.html>
18. Дегтяр А.О. Правове забезпечення державного регулювання інновацій в Україні [Електронний ресурс] / А.О. Дегтяр, О.І. Крюков. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/1/01.pdf>
19. Єрмакович С. Необхідність залучення Україною європейського досвіду впровадження місцевих позик з використанням боргових фінансових інструментів / С. Єрмакович // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз : Матеріали наук-практ. конф. / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – С. 244.
20. Жаліло Я.А. Післякризовий розвиток економіки України : засади стратегії модернізації : Аналітична доповідь / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська, Я.В. Бережний та ін. – К. : НІСД, 2011. – 66 с.

21. Жовнірчик Я.Ф. Формування самодостатніх територіальних громад і стратегія їх економічного саморозвитку / Я.Ф. Жовнірчик // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 324–331.
22. Жиц Г. И. Способности и ресурсы: продолжение рассуждений о методологии оценки инновационного потенциала социально-экономических систем различного уровня сложности / Г.И. Жиц // Инновации. – 2008. – № 5. – С. 92–95.
23. Запатріна І.В. Публічно-приватне партнерство в Україні : перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проектів і надання публічних послуг / І.В. Запатріна // Економіка і прогнозування. – 2010. - № 4. С. 62-86
24. Иванов В.Н. Инновационные социальные технологии государственного и муниципального управления / В.Н. Иванов, В.И. Патрушев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2001. – 327 с.
25. Інформація щодо стану здійснення ДПП // Департамент інвестиційно-інноваційної політики та розвитку ДПП [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=fc354c59-cb8f-4660-b7d5-1acdf35f0ab7&title=InformatsiiaSchodoStanuZdiisnenniaDerzhavnoprivatnogoPartnerstva>
26. Касьяненко В.О. Інновації як один із факторів формування конкурентоспроможності країни [Електронний ресурс] / В.О. Касьяненко // Міжнародний науковий журнал «Механізм регулювання економіки». – 2011. – № 4 (54). – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Mre/2011_4/2_4.pdf
27. Ковтун О.А. Розвиток державного управління інноваційною діяльністю середнього та малого сектору економіки на регіональному рівні [Електронний ресурс] / О.А. Ковтун // Державне управління : удосконалення та розвиток. – 2009. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=4>
28. Кравченко В. Проблеми та перспективи розвитку законодавства про місцеве самоврядування / В. Кравченко // Інноваційні механізми місцевого та регіонального розвитку : за матер. VIII Всеукр. муніципальних слухань «Ресурси місцевого і регіонального розвитку: національний та міжнародний аспекти» / [наук. ред. : М. Пухтинський]. – К. : Атака-Н, 2003. – 256–267.

29. Крутій О.М. Інноваційні технології підготовки та підвищення кваліфікації службовців публічного управління / О.М. Крутій // Теорія та практика державного управління. – 2011. – №3(34). – С. 387–394.

30. Кулі К.К. Інновації у місцевому самоврядуванні України : поняття та система / К.К. Кулі // Визначальні тенденції генезису державності і права : зб. наук. пр. міжнар. наук.-практ. конф. «Треті Прибузькі юридичні читання» / Під редакцією В.І. Терентьєва, О.В. Козаченка. (23-24 листопада 2007 р.) – Миколаїв, 2007. – С. 289–291.

31. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : підруч. [для студ. Вищ. навч. закл.] / [Т.В. Майорова]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

32. Мамонова В.В. Корпоративний підхід в управлінні комунальними підприємствами / В. Мамонова, О. Ольшанський // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2209. – Вип. 3(26). С. 130-136.

33. Менеджмент організацій : теоретико-прикладний аспект : навч. посіб. / О.Ю. Амосов, В.В. Мамонова, Д.В. Карамішев, О.В. Ольшанський ; за заг. ред. О.Ю. Амосова, В.В. Мамонової. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – 208 с.

34. Нейкова І. Державно-приватне партнерство як складова інвестиційного механізму інноваційного розвитку / І. Нейкова // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – №1(48). – С. 152–160.

35. Ніколіна І. Роль інноваційних соціальних технологій в державному управлінні / І. Ніколіна // Вісник державної служби України. – 2006. – №3. – С.15–20.

36. Ніщимний В.О. Правові аспекти законодавчого регулювання діяльності стартап-компаній в Україні [Електронний ресурс] / В.О. Ніщимний // Business Law : Information resource /always without ads. – 2017. – Режим доступу : <https://www.businesslaw.org.ua/pravovi-aspekty-startup/>

37. Ольшанский А.В. Энергоэффективность как критерий развития территориальных общин в Украине / А.В. Ольшанский, Е.Е. Сердюкова // Государственное управление и государственная служба: междунар. научно-аналит.

журн. – Астана : РГКП «Академия государственного управления при Президенте Республики Казахстан», 2016. – Вып. 4. – С. 53–65.

38. Ольшанський О.В. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад / О.В. Ольшанський // Публічне управління : теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во “ДокНаукаДержУпр”, 2012. – № 2 (10). – С. 111–115.

39. Петрашевська А.Д. Теоретичні аспекти формування організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку підприємств / А.Д. Петрашевська, І.В. Яцкевич, С.С. Новицька С.С. // Наукові праці ОНАЗ ім. О.С. Попова. – 2010. – № 2. – С. 117–122.

40. Підвисоцький В. Формування та впровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій : метод. матеріали / В. Підвисоцький, Р. Ткачук. . – К. : Леста, 2010. – 64 с.

41. Попов С.А. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід : монографія / С.А. Попов. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. – 368 с.

42. Пригожин А.И. Нововведения : стимулы и препятствия : (социальные проблемы инноватики) / А.И. Пригожин – М. : Политиздат, 1989. – 270 с.

43. Про адміністративні послуги : Закон України від 06 вересня 2012 р. 5203-VI // Офіційний вісник України – 2012. – № 76. – С. 44.

44. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03 лютого 2015 р. №141-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 17. – С. 7.

45. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності : Закон України від 02 червня 2016 р. №1405-VIII // Офіційний вісник України. – 2016. – 50. – С. 10.

46. Про Всеукраїнський конкурс проектів та програм розвитку місцевого самоврядування : Указ Президента від 28 жовтня 2002 року №952/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 44. – С. 24.

47. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01 липня 2010 р. №2404-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – С. 524

48. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05 лютого 2015 р. №157-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015№13. – С. 91.
49. Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 року №447 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 36. – С.40.
50. Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс проектів та програм розвитку місцевого самоврядування : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 64 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 4. – С. 283.
51. Про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків : Закон України від 29 листопада 2001 р. №2866-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – С. 78.
52. Пылин С.В. Муниципальный контроль : проблемы и пути правового регулирования / С.В. Пылин // Конституционное и муниципальное право. – 2006. – № 11. – С. 32.
53. Пятинкин С.Ф. Развитие кластеров : сущность, актуальные подходы, зарубежный опыт / С.Ф. Пятинкин, Т.П. Быкова – Минск : Тесей, 2008. – 72 с.
54. Пятинкин С.Ф. Развитие кластеров : сущность, актуальные подходы, зарубежный опыт / С.Ф. Пятинкин, Т.П. Быкова – Минск : Тесей, 2008. – 72 с.
55. Рейтингові показники створення ОСББ за 2014 рік [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/zhitlove-gospodarstvo-reformuvannya-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-127749/upravlinnya-vikoristannya-ta-utrimannya-mayna-bagatokvartirnogo-budinku-47825/dinamika-utvorennnya-osbb-pp-sez-zhbk-860406/rejtingovi-pokazniki-stvorennnya-osbb-za-2014-rik-86504/>
56. Романюк В. Международный опыт децентрализации и развития местного самоуправления [Электронный ресурс] / В. Романюк – 2007. – Режим доступу : www.romanyuk.com/2007/03/post_3.html

57. Рудніцька Р. Сутність і зміст механізмів державного управління та принципів їх функціонування [Електронний ресурс] / Р. Рудніцька, О.Сидорчук // Публічне управління. – 2014. – С. 50-60. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pubupr_2014_4_10.pdf.

58. Савченко В.Л. Новітні методи та технології підвищення кваліфікації державних службовців та шляхи їх впровадження / В.Л. Савченко // Державне управління та місцеве самоврядування : Тези XII Міжнародного наукового конгресу. 29 березня 2012 року (м. Харків). – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2012. – С. 171–172.

59. Санто Б. Инновация как средство экономического развития : пер. с венг. / Общ. ред. и вступ. ст. Б.В. Сазонова. – М. : Прогресс, 1990. – 296 с.

60. Селюченко Н. Є. Проблеми ринку праці в умовах кризи та можливі шляхи їх вирішення / Н. Є. Селюченко, В. П. Кічор // Проблеми економіки та управління : [зб. наук. пр.] / відп. ред. Й. М. Петрович. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. – № 640 – С. 189–196.

61. Сердюкова Е.Е. Органы местного самоуправления как субъекты управления инновационным развитием территорий в Украине / Е.Е. Сердюкова // Управленческое консультирование : научно-практ. журн. – СПб Сев.-Зап. инст-т упр. – фил-л РАНХиГС, 2013. – Вып. 9 (57). – С. 176–183.

62. Сердюкова О.Є. Державно-приватне партнерство як інструмент інноваційного розвитку територіальних громад / О.Є. Сердюкова // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 32. – С. 323–329.

63. Сердюкова О.Є. Децентралізація влади: уроки європейського досвіду / О.Є. Сердюкова // Публічне управління : ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 26 травня 2017 р., м. Київ. – Київ: НАДУ, 2017. – С. 119-121.

64. Сівашенко Т. В. Особливості аутстафінгу та лізингу персоналу / Т. Сівашенко // Економічний простір. – 2010. – № 17. – С. 137–142.
65. Соколенко С.І. Сучасний економічний розвиток регіону на основі інноваційних промислових кластерів [Електронний ресурс] / С.І. Соколенко. – 2009. – Режим доступу : <http://ucluster.org/sokolenco/2009/02/rozvytok-terytorialnoj-gromady-na-osnovi-klasternoj-modeli-vyrobnyctva/>
66. Соловйов В.П. Інноваційний розвиток регіонів : питання теорії та практики : моногр. / В.П. Соловйов, Г.І. Кореняко, В.М. Головатюк ; за заг. ред. В.П. Соловйова. – К. : Фенікс, 2008. – 224 с.
67. Соскін О.І. Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в українських містах / За заг ред. О.І. Соскіна – К. : Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2008. – 64 с.
68. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О.О. Сунцова. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
69. Супрун Н.А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник соціального залучення (в контексті цілей стратегії «EUROPE-2020») / Н.А. Супрун // Український соціум. – 2013. – № 2 (45). – С. 163–176.
70. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями [Текст] / Б. Твисс ; [сокр. пер. с англ. / авт. предисл. и науч. ред. К. Ф. Пузыня]. – М. : Экономика, 1989. – 271 с.
71. Телишевська Л. І. Інновації: сутність та правові засади їх реалізації / Л. Телишевська, О. В. Пашенко, К. О. Коледіна // Бізнес-Інформ. – 2014. – № 12. – С. 142–146.
72. Тертишна О.А. Всеукраїнський конкурс проектів і програм розвитку місцевого самоврядування як дієвий механізм реалізації державних постанов щодо регіонального розвитку // Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи : збірник матеріалів конференції 7 грудня 2012 р. / за заг. ред. Ю.М. Бардачова, І.П. Лопушинського, О.А. Тертишної. – Херсон : Грінь Д.С., 2012. – С. 10–13.

73. Тормосова Р.Ю. Підготовка проектних пропозицій із чистої енергії: практичний посібник / Р.Ю. Тормосова, О.П. Романюк, К.Р. Сафіуліна. –К.: ТОВ «Поліграф плюс», 2015. – 176 с.
74. Тульчинский Г.Л. Бренд-интегрированный менеджмент : каждый сотрудник в ответе за бренд / Г.Л. Тульчинский, В.И. Терентьева. – М. : Вершина, 2006. – 352 с.
75. Уткин Э.А. Государственное и региональное управление / Э.А. Уткин, А.Ф. Денисов // М. : ИКФ «ЭКМОС», 2002. – 320 с.
76. Фрич А.О. Реформування та фінансове оздоровлення житлово-комунального господарства // Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції 11 жовтня 2012 р. / за ред.. В.М. Огаренка, А.О. Монаєнка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – С. 275–278.
77. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М. : Мир, 1985. – 520 с.
78. Хачатурян Х.В. Інновації в державному управлінні : [Монографія] / Х.В. Хачатурян – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 252 с.
79. Хогоева Т.В. Инновационная модель развития экономики региона [Электронный ресурс] / Т.В Хогоева // Проблемы современной экономики – СПб, 2011. – № 3 (39). – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3724>
80. Цигилик І.І. Економіка й організація інноваційної діяльності : [навч. посібник] / І.І. Цигилик, С.О. Кропельницька, О.І. Мозіль, І.Г. Ткачук. – К., 2004. – 130 с. – <http://www.studfiles.ru/preview/5429936/page:31/>
81. Чикаренко І.А. Теоретико-методологічні засади формування системи управління інноваційним розвитком територіальних громад. : автореф. дис. ... д. держ. упр. : спец. 25.00.04 «Місьцеве самоврядування» [Електронний ресурс] / І. А. Чикаренко. – Запоріжжя, 2016. – 41 с. – Режим доступу: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/aref_Chikarenko_0.pdf

82. Чорній Л. Українські міста в пошуках моделі, або як залучати інвестиції, модернізувати економіку та розвивати громаду [Електронний ресурс] / Л. Чорній. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2003/7-8/20030709.html>

83. Шаров Ю.П. Управлінсько-методологічні проблеми муніципального розвитку / Ю.П. Шаров // Інноваційні механізми місцевого та регіонального розвитку: матеріали VIII Всеукраїнських муніципальних слухань «Ресурси місцевого і регіонального розвитку : національний та міжнародний аспекти», 29 липня–2 серпня 2002 року, Судак, Автономна Республіка Крим / [наук. ред. : М. Пухтинський]. – К. : Атіка-Н, 2003. – С. 314–316.

84. Шовкалюк В.С. Сучасна інноваційна політика : стан, проблеми та перспективи розвитку : матеріали III Міжнарод. форуму (Дніпропетровськ, 19-20 листоп. 2009 р.) / Міністерство освіти і науки України, Німецьке товариство технічного співробітництва (GTZ), Дніпропетровська обласна державна адміністрація. – Дніпропетровськ. – 2009. – С. 10-26.

85. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер ; [пер. с нем. В. С. Автономова и др. ; под общ. ред. А. Г. Милейковского]. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

86. Яцишина І.В. Соціальна ефективність інновацій [Електронний ресурс] / І.В. Яцишина. – 2010. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vcpi/TPtEV/2010_59/NTU_XPI_59_2010_8.pdf

87. Balatchandirane G. IT-Clusters in India / G. Balatchandirane // Institute of Developing Economies, JETRO. – Chiba, 2007. – Access mode: <http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Dp/pdf/085.pdf>

88. Beckord, Cl. Clustermanagement als Instrument der Wirtschaftsförderung. Konzeptionelle Grundlagen, Clusterpolitik und operative Umsetzung clusterorientierter Entwicklungsstrategien in Sachsen / Cl. Beckord // Ozon.ru – 2010. – S. 304. Bieger, T. Clustering und integratives Standortmanagement – von einem theoretischen Konzept zu konkreten Handlungsstrategien / T. Bieger, R. Scherer [HRSG.] : Clustering – das Zauberwort der Wirtschaftsförderung. – Bern, Stuttgart, Wien, 2003. – S. 9–26.

89. Bühner, S. Zwischen-Evaluation der Cluster-Offensive Bayern / S. Bühner. – Institut System- und Innovationsvorshungs. – Berlin, 2008. – S. 26.

90. Daly H. E. 1973. Towards a Steady State Economy / H. E. Daly. – H. E. San Francisco: Freeman. Daly, H. E. 1991. Steady-State Economics (2nd ed.). Washington, D.C. : Island Press. – 339 p.

91. Dittrich Ch. Bangalore: Globalisation and Fragmentation in India's Hightech-Capital / Ch. Dittrich. – Asien, 2007. – Volume 103. – P. 45–58.

92. Hamilton, G. The challenges of capacity building in PPP in Central Asia / G. Hamilton : speech in the III Asians Economic Forum, Kazakhstan, 1–2 July [Elektronische Ressource]. – 2010. – Access mode: <http://www.aef.kz/upload/iblock/9d5/Collection3AEF.pdf>.